

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PŘÍJMENÍ, JMÉNA PO CHALUPĚ A PŘEZDÍVKY V OBCI DOBŘENICE

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor práce: Bc. Jana Pozlerová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 2.

2017

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu své kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Hradci Králové dne

Bc. Jana Pozlerová

.....

Poděkování

Velice děkuji doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc. za její pomoc při psaní mé práce, rady, věcné komentáře, odborné vedení a vřelý přístup. Můj dík patří i lidem z Dobřenic, především mé rodině, za podporu, ochotu, spolupráci a příjemné chvíle při shromažďování informací.

Anotace

Diplomová práce se zaměřuje na onomastiku obce Dobřenice. Předmětem analýzy jsou příjmení, jména po chalupě a přezdívky v obci. Příjmení jsem získala ze soupisu obyvatel, jména po chalupě a přezdívky exploračními metodami za pomoci rozhovorů. Klasifikace a rozbor antroponymického materiálu jsou vypracovány na základě studia odborné literatury a tradičních klasifikačních postupů. Cílem práce je lingvistická analýza oficiálních a neoficiálních osobních jmen a přispět k onomastice obce Dobřenice.

Annotation

This thesis focuses on onomastics of the village Dobřenice. The object of the analysis of are surnames, names after residence and nicknames in the village. I gained surnames from the list of inhabitants, names after residence and nicknames are ascertained by explorational methods like interviews. The analysis and classification of antroponomastics material are based on study of professional literature and traditional classification procedures. The goal of this thesis is an analysis of official and non-official names and to contribute to onomastics of the village Dobřenice.

Obsah

Úvod.....	9
Metodologie	10
I. Teoretická část.....	13
1 Dobřenice	13
1.1 Obecné informace	13
1.2 Etymologie názvu Dobřenic.....	13
1.3 Vznik Dobřenic	13
1.4 Památky a zajímavosti.....	14
2 Onomastika.....	17
2.1 Dělení onomastiky podle Šrámka	17
2.2 Třídy vlastních jmen podle Šrámka	18
2.3 Dějiny onomastiky	19
3 Dědičné a nedědičné pojmenování osob	22
3.1 Křestní jména	22
3.2 Přízviska a příjmní	22
3.3 Jména tovaryšská	22
3.4 Přezdívky.....	23
3.5 Jména po chalupě	23
3.6 Příjmení.....	24
II. Praktická část	28
4 Příjmení obce Dobřenice	28
4.1 Příjmení ze jmen osobních (křestních).....	28
4.2 Příjmení podle původu, z apelativních názvů míst a z vlastních místních jmen	46
4.3 Příjmení z apelativ.....	52
4.4 Příjmení cizího původu	75
4.5 Příjmení nezařazená	83

4.6 Statistika příjmení	84
5 Jména po chalupě z proprií.....	85
6. Jména chalup	88
7 Přezdívky.....	90
7.1 Přezdívky motivované rodným jménem	91
7.2 Přezdívky motivované příjmením	92
7.3 Přezdívky motivované fyzickým vzhledem a tělesnými vlastnostmi	93
7.4 Přezdívky motivované fyzickými, duševními a charakterovými vlastnostmi ...	94
7.5 Přezdívky motivované povoláním.....	94
7.6 Přezdívky podle příhody, historky	96
7.7 Přezdívky motivované vztahem nositele k filmové postavě, známé osobnosti .	97
7.8 Přezdívky motivované nositelovými koníčky a zálibami	99
7.9 Skupinové přezdívky.....	99
7.10 Přezdívky neprůhledné.....	99
Závěr	101
Seznam použité literatury	105
Knižní publikace.....	105
Bakalářské a diplomové práce.....	106
Internetové zdroje.....	107
Další zdroje.....	108

Seznam použitých zkratk

A	apelativum
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
čes.	český, česky
ČR	Česká republika
ESČ	Encyklopedický slovník češtiny
ESJČ	Etymologický slovník jazyka českého
ESSČ	Elektronický slovník staré češtiny
GbSlov	J. Gebauer, Slovník staročeský
IndexSvob	Index Slovníku staročeských osobních jmen Jana Svobody
MJ	místní jména
MSS	Malý staročeský slovník
MV	Ministerstvo vnitra
nář.	nářeční, nářečně
např.	například
OJ	osobní jména
PSJČ	Příruční slovník jazyka českého
StčS	Staročeský slovník (Sešit 1–26)
řec.	řecký, řecky
slc.	slovenský, slovensky
srov.	srovnej
stč.	staročeský, staročesky
stol.	století
střhněm.	středohornoněmecký, středohornoněmecky
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
ŠimekSlov	F. Šimek, Slovníček staré češtiny
tj.	to je
tzv.	takzvaný, takzvaně
VJ	vlastní jména
výchmor.	východomoravský, východomoravsky
zn.	značená

Úvod

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolila téma *Příjmení, jména po chalupě a přezdívky v obci Dobřenice*, které spadá pod obor onomastiky, respektive do její dílčí disciplíny antroponomastiky.

Vybrala jsem si vesnici, k níž mám velice blízko, protože z východočeských Dobřenic pochází má rodina. Především z toho důvodu bych ráda sestavila lingvistickou analýzu tamějších příjmení, jmen po chalupě i přezdivek, přispěla tím k onomastice obce Dobřenice a zprostředkovala jejím obyvatelům informace o vzniku a původu jejich oficiálních i neoficiálních jmen. Vycházela jsem ze seznamu obyvatel obce Dobřenice ze září 2016, který jsem získala od místostarosty obce Petra Voborníka. Seznam se stal materiálovým zdrojem pro antroponomastickou analýzu příjmení. Přezdívky jsem sháněla na základě rozhovorů s obyvateli vesnice, a to napříč generacemi – s dětmi ze školky, základní školy, s místními fotbalisty, Spolkem dobrovolných hasičů a s generací nejstarší, jež měla přezdívky většinou vystavěné na podobných principech – přezdívky rozlišovaly stejnojmenné obyvatele obce a často pomocí jejich zaměstnání. Jmen po chalupě jsem našla jen několik u starší generace.

Primárním cílem této práce je na sebraném materiálu ukázat, jakým způsobem byla jednotlivá antroponyma tvořena, jak je můžeme vyložit, zda jsou jednoznačná, mnohoznačná, nebo dokonce nejasná, a jak často se v Dobřenicích a v České republice daná příjmení vyskytují.

V teoretické části jsem představila obec Dobřenice a v krátkosti nastínila její historii. V další kapitole jsem se věnovala onomastice, jejím dějinám a dělení. Následoval úsek, v němž jsem shromáždila informace o dědičném a nedědičném pojmenování osob. Čerpala jsem z publikací našich předních antroponomastiků, jako jsou Josef Beneš, Milan Harvalík, Miloslava Knappová, Vladimír Mates, Dobrava Moldanová, Jana Pleskalová, Jan Svoboda, Rudolf Šrámek, o nichž se zmiňuji dále podrobněji. Jejich práce mi pomohly proniknout hlouběji do oboru onomastika.

V praktické části jsem se při analýze příjmení ze sebraného materiálu řídila návrhy jejich třídění a respektovala mnohé výklady jmen podle jejich slovníků.

Metodologie

Diplomovou práci jsem rozdělila na dvě stěžejní části. První má kompilační charakter, excerpční a syntetickou metodou (především z publikací autorů zmíněných v úvodu) nás seznamuje s obcí Dobřenice, představuje lingvistickou disciplínu onomastiku, její historii, připomíná základní dělení onomastiky podle Rudolfa Šrámka (1999) a nakonec se v ní podává výklad základních pojmů *příjímí, příjmení, jméno po chalupě a přezdívka*.

Pro druhou, praktickou část práce bylo nezbytné získat seznam obyvatel obce. Poskytl mi jej místostarosta Obecního úřadu Dobřenice. Seznam pocházel ze září 2016. Přezdívky a jména po chalupě jsem si opatřila explorační metodou ústními rozhovory s místními obyvateli, jména po chalupě nicméně znala pouze nejstarší generace. Nashromážděný materiál oficiálních i neoficiálních jmen jsem zpracovala a jména rozdělila do příslušných skupin podle jejich vzniku a původu. Poté jsem je podrobila analýze. Před samotným rozbořem uvádím teoretický výklad k dané skupině či podskupině. Užívám zde synchronní přístup.

Při rozdělování příjmení do skupin jsem se inspirovala klasifikací Dobravy Moldanové (2004) a vymezila jsem čtyři velké kategorie (v páté jsou jména, jež se mi nepodařilo roztrždit):

- příjmení ze jmen osobních (křestních);
- příjmení podle původu, z apelativních názvů míst a z vlastních místních jmen;
- příjmení z apelativ;
- příjmení cizího původu.

Česká příjmení utvořená z místních jmen dále člením na:

- příjmení z apelativ;
- příjmení z vlastních jmen místních.
- příjmení z názvů kmenů a národů;

Skupina příjmení mající původ v apelativech je velmi obsáhlá a rozmanitá. Využila jsem také klasifikace Miloslavy Knappové (1992) a vytvořila jsem pro příjmení z apelativ čtyři kategorie:

- příjmení podle vlastností fyzických i duševních (často mohou být chápána metaforicky);

- příjmení z názvů řemesel, zaměstnání, pracovních nástrojů, předmětů a výrobků; příjmení podle hodnosti;
- příjmení ze jmen označujících věk, vzrůst a příbuzenské vztahy;
- příjmení ze slovesného pojmenování, podle dějů.

Přestože velké množství příjmení z apelativ lze zařadit do více kategorií, např. lze samostatně vyčlenit příjmení z názvů ptactva, savců, rostlin a jiná další, využila jsem dělení M. Knappové, vřadila jsem taková příjmení do skupiny vlastností tělesných a duševních a ponechala jsem pouze čtyři skupiny. Přesto zůstávají některá zařazení sporná.

Poslední skupinou jsou příjmení cizího původu. Nejvíce příjmení má v Dobřenicích německé kořeny, ale najdeme tu i několik slovenských jmen a jména pocházející z jiných cizích jazyků. Proto nejprve kategorii člením na příjmení německého, slovanského a jiného základu. Německá příjmení – lze dále třídit na:

- příjmení z německých osobních a místních jmen;
- příjmení z německých apelativ;
 - o příjmení podle vlastností fyzických i duševních;
 - o příjmení z názvů řemesel, zaměstnání, pracovních nástrojů, předmětů a výrobků; též podle hodnosti.

Ústními rozhovory s obyvateli obce jsem získala neoficiální jména, a to jména po chalupě (ta více nedělím) a přezdívky. Při jejich třídění jsem vycházela z klasifikace Jany Pleskalové (2011, s. 168) a přizpůsobila ji svým potřebám:

- přezdívky motivované rodným jménem;
- přezdívky motivované příjmením;
- přezdívky motivované fyzickým vzhledem a tělesnými vlastnostmi;
- přezdívky motivované duševními a charakterovými vlastnostmi;
- přezdívky motivované povoláním;
- přezdívky podle příhody, historky;
- přezdívky motivované vztahem nositele k filmové postavě, známé osobnosti;
- přezdívky motivované nositelovými koníčky a zálibami;
- skupinové přezdívky;
- přezdívky neprůhledné.

Při výkladu původního významu jmen jsem využila výklady Josefa Beneše *O českých příjmeních* (1962), *Německá příjmení u Čechů 1. a 2.* (1998), Dobravy Moldanové, *Naše příjmení* (2004), Miloslavy Knappové, *Příjmení v současné češtině: jazyková příručka* (1992), Vladimíra Matese *Jména tajemství zbavená* (2002, 2003) a u příjmení slovenského původu knihu *Naše priezviská* (2014) od Milana Majtána. Informace jsem v některých případech doplňovala z dalších zdrojů, např. z *Vokabuláře webového se zapojenými staročeskými slovníky* (*ESSČ*, *GbSlov*, *MSS*, *StčS*, *ŠimekSlov*), z *Etymologického slovníku jazyka českého* (dále jen *ESJČ*), *Příručního slovníku jazyka českého* (*PSJČ*), *Slovníku spisovného jazyka českého* (*SSJČ*). Některá antroponyma jsem našla ve všech, jiná v žádném z nich. Výklady se od sebe někdy odlišovaly. Vytvořila jsem také statistickou tabulku příjmení, která se v Dobřenicích vyskytovala více než třikrát, a za pomoci internetové stránky www.nasejmena.cz jsem doplnila informace o četnosti příjmení v celé České republice.

V práci jsem využila citační normu ČSN ISO 690, užívanou v lingvistickém časopise *Naše řeč*.

I. Teoretická část

1 Dobřenice

1.1 Obecné informace

Obec Dobřenice se nachází ve Východočeském kraji asi 15 kilometrů jihozápadním směrem od Hradce Králové. Dobřenice tvoří hlavní část, Kuklíny a Benátky. Hlavní a nejstarší úsek leží podél silnice vedoucí z Přelouče do Nechanic. Od bývalé cihelny (dnes sportovní Stadion) se táhnou Kuklíny (analogie k okrajové části Hradce Králové nazývané Kukleny), které vznikly později než samotná obec a patřily až do poloviny 19. století k pardubickému panství. Po vzniku první republiky se obě poloviny spojily a po pozemkové reformě v roce 1929 vznikla u nádraží kolonie rodinných domků zvaná Benátky (pro svoji nižší nadmořskou výšku a častější záplavy).

V současné době mají Dobřenice 560 obyvatel (s průměrným věkem 41 let), kteří zde mají hlášené trvalé bydliště. V této obci je evidováno 209 čísel popisných.

1.2 Etymologie názvu Dobřenic

Antonín Profous ve své publikaci *Místní jména v Čechách* (1954, s. 401) uvádí, že se v roce 1339 název vesnice psal *Dobrzenicz*. Ve druhé polovině 14. století *Dobrzienicz*, poté *Dobrzenicze*. V roce 1615 už se vesnice píše tak, jak ji známe dnes (srov. *Jan st. Dobřenský z Dobřenic na Dobřenicích, Chvalkovicích a Mizkolezích*). Podle Profouse toponymum *Dobřenice* znamená „ves lidí Dobřenových“.

1.3 Vznik Dobřenic

Doba vzniku názvu obce se dnes nedá přesně určit. Nejstarší zmínku o Dobřenicích můžeme najít v *Kronice české* od Václava Hájka z Libočan: „*Léta 780. Dobromír, bratr Býduov, jenž byl také syn Slavimiluov, pána Kauřimského, dlauhý čas po svém bratru teskliv sa, vzav od otce odpuštění, za ním se k východu obrátil maje s sebau mnoho čeledi a veliká stáda krav a voluov i jiných nábytkuov. Skrže husté lesy za svými vůdci se bera, přišel až k Bydžovu. Jeho bratr vyšel proti němu, jej vítaje, dal mu políbení. A tu spolu několik dní pobyvše Býd ukázal Dobromírovi hojnější pastvu a úrodnější zemi.*

Posadivše se pak u jedné studnice, piti sobě z ní podati kázali a hned toho dne tu Dobromírovi dvůr prostranný založen, kterýž od něho nazván Dobronice aneb Dobřenice.

Měl jest Dobromír ženu, kteráž slůla Domaslava, a synu, kterémuž bylo jméno Libec, a toho velmi miloval. Protož hned toho roku všed na jednu vysokau a ne příkrau horu, s kteréž mohl mnohé opatřiti krajiny, tu dvou svému synu založiti kázal a duom kamenný pevný postaviti a dáno jemu jméno od Libce Libčan” (Hájek, 1918, s. 201).

Václav Hájek z Libočan také v *Kronice české* tvrdí, že byl původní dřevěný kostel v Dobřenicích založen samotným věrozvěstem Metodějem. Hájka k tomuto názoru dovedly klimentské kostelíky lemující zemskou stezku z Velehradu do Prahy: Osvětimany, Litomyšl, Hradec Králové, Dobřenice, Sadská, Levý Hradec a další v Praze. O Metodějové pouti po Čechách žádné historické prameny nepíší, přesto je podle Františka Palackého pravděpodobné, že Čechy navštívil. Podle Václava Hájka z Libočan tedy byly Dobřenice založeny Dobromírem, synem kouřimského knížete Slavimila, roku 780. To datum je nicméně velmi nejisté, je tu totiž veliká časová propast mezi rokem 780 a 1336, kdy se objevuje první písemná zmínka o této osadě. V roce 1739 byla totiž při likvidaci starého gotického kostela v Dobřenicích nalezena listina, podle které kostel vysvětil biskup Daniel roku 1336. Osvědčení bylo uchováváno v archivu Dobřenského zámku, avšak při selských bouřích 23. března 1775 se ztratilo a bylo s největší pravděpodobností zničeno. Další zmínky o obci jsou spojeny především s rodem Dobřenských z Dobřenic, jejichž rodovým sídlem byla původní tvrz ze 14. století i Dobřenský barokní zámek postavený kolem roku 1693 na jejím místě. Dobřenští z Dobřenic drželi tvrz i zámek, vyjma dvou malých přestávek v 17. století, až do roku 1860 (Málek, 1996, s. 15–16).

1.4 Památky a zajímavosti

Kostel sv. Klimenta

Mezi nejvýznamnější památky v Dobřenicích je bezesporu řazen kostel sv. Klimenta, který byl postaven na místě původního dřevěného kostelíka ze 14. století. Stavba se pro svoji bohatou vnitřní výzdobu řadí k nejkrásnějším barokním kostelům ve východních Čechách. Už od 14. století zde sídlí fara (Málek, 1996, s. 32–42).

Dobřeničký zámek a park

Severozápadně od budovy zmiňovaného barokního zámku se rozkládá zámečkový park v anglickém stylu a je co do rozlohy největší na území okresu Hradec Králové. Můžeme zde najít zdobené kašny, rozsáhlé rybníky a jízdárnu. Do dnešní podoby byl park přebudován roku 1875 a zpřístupněn veřejnosti v roce 1946 (Málek, 1996, s. 23–28).

Lovecký zámeček

Karel Weinrich, majitel dobřeničského velkostatku, nechal v lese postavit i pseudogotický lovecký zámeček nejspíše podle návrhu architekta Josefa Pruvota, z jehož nákresů vzešel i zámek Sychrov v severních Čechách. Pod zámečkem lze vidět Klechtávečkový rybník lidově nazývaný Špalák. Po roce 1945 byl zámeček opuštěn (Málek, 1996, s. 50–51).

Železnice

Od roku 1873 prochází obcí železniční trať, dříve nazývaná Rakouská severozápadní dráha (Praha – Hradec Králové – Mittelwalde). Původně měla vést přes Nechanice, ale Karel Weinrich využil nedostatečné pozornosti okresního města Nechanice a vypracoval a předložil nový návrh. Díky svému německému původu dostal přednost a trať dodnes vede přes Dobřenice. (Teprve v roce 1911 získaly Nechanice podporu ke stavbě další trati, nicméně s příchodem první světové války a první republiky došly finanční prostředky. Nechanicím zbyl pouze „Hostinec u nádraží“, terč ke vtipkování a zdroj mnoha neuctivých poznámek přetrvávajících ještě dlouho za první republiky) (Málek, 1996, s. 63–65).

Pivovar

Dobřeničský pivovar vznikl nejspíš na přelomu 17. a 18. století, spolu se statkem patřil Dobřenským z Dobřenic, pak Karlu Weinrichovi. Před požárem zámku v roce 1860 dobřeničský pivovar ještě vařil, poté o něm mizí veškeré zprávy. (Karel Weinrich nechal roku 1871 zastavit vaření piva i v sousední vesnici Syrovátce. Pivovar byl přestavěn na ubytovnu pro zaměstnance cukrovaru) (Málek, 1996, s. 68).

Cukrovar v Syrovátce

Za zmínku stojí jistě i cukrovar v sousední vesnici Syrovátce, který patří mezi nejstarší české cukrovary. S výrobou cukru započal v roce 1851 (Málek, 1996, s. 72).

2 Onomastika

Onomastika je nauka o vlastních jménech (onymech; propriích). O náplni a postavení onomastiky v rámci systému společenských věd panovaly různé názory, řadu let byla pokládána za pomocnou vědu historickou, nicméně v dnešní době už onomastikou rozumíme samostatnou lingvistickou disciplínu. K přesunu onomastiky z věd historických do jazykovědných došlo u nás v 60. a 70. letech 20. století. V českém prostředí je „onomastika považována za subdisciplínu jazykovědy s relativně značnou mírou autonomnosti a chápána jako nauka o vzniku a fungování propriálních pojmenovacích soustav, o jejich realizaci v konkrétních podmínkách společenských, časových a místních a zároveň jako nauka o konkrétních prvcích těchto soustav (tj. o konkrétních propriích, pojmenovacích principech, onymických objektech, areálech atd.)” (*Encyklopedický slovník češtiny*, dále jen *ESČ*, 2002, s. 293). Samozřejmě je pro nauku o vlastních jménech i úzká spolupráce lingvistů se zástupci dalších oborů, v první řadě s historiky, archiváři a geografy, také se sociology, psychology, etnografy, archeology, přírodovědci a právníky. Česká onomastika se opírá o tradice strukturalismu Pražského lingvistického kroužku a podtrhuje funkční hledisko a systémové pojetí vlastních jmen jako strukturovaného celku, a to s ohledem na zahraniční bádání. České onomastice je velmi blízké zkoumání vlastních jmen na Slovensku a v Polsku, stejně tak v dalších slovanských zemích.

2.1 Dělení onomastiky podle Šrámků

Onomastiku můžeme rozdělit do tří velkých skupin:

- **geonymická**: obsahuje všechny třídy toponym (místní jména objektů na povrchu země i útvarů pod povrchem) a kosmonyma (jména nebeských těles a útvarů na nich);
- **bionymická**: zahrnuje antroponyma (vlastní jména jednotlivců nebo skupiny lidí), pseudoantroponyma (vlastní jména smyšlených osob) a zoonyma (vlastní jména živočichů);
- **chrématonymická**: sem řadíme jména výrobků, jména společenských institucí, organizací a zařízení, jména společenských jevů atd.

Tomuto členění odpovídají třídy vlastních jmen: geonyma, bionyma, chrématonyma; také dělení onomastiky na geonomastiku, bionomastiku a chrématonomastiku (srov. Šrámek, 1999, s. 16.).

2.2 Třídy vlastních jmen podle Šrámka (1999, s. 163–165)

2.2.1 Geonyma

Geonyma jsou vlastní jména (dále VJ) pro geografické objekty fixovatelné v mapách.

- *Toponyma*:

- *oikonyma*: VJ pro osídlené objekty, tedy domů, sídlišť, vsí, hradů, zámků, mlýnů, továren atd.;
- *anoikonyma*: VJ pro neosídlené objekty:
 - *hydronyma*: VJ pro prameny, potoky, řeky, jezera, rybníky, vodní nádrže, moře, oceány atd.;
 - *oronyma*: VJ pro vertikální členění zemského povrchu, tedy kopce, skály, úbočí, strže, jeskyně, roviny atd.;
 - *agronyma*: VJ pro ekonomicky využívané plochy, tedy pole, lány, louky, lesy, vinice atd.;
 - *hodonyma*: VJ pro komunikační spoje, tedy silnice, mosty, lávky, železnice, letiště atd.;
 - *choronyma*: VJ pro části zemského povrchu, které nejsou pojmenovány anoikonymicky. Některé vznikly přirozeně (pouště, světadíly), jiné lidskou činností (státy, kraje, regiony, národní parky atd.).

- *Kosmonyma*

- VJ galaxií, planet, hvězd, hvězdokup atd.;
- VJ geonymických objektů na nebeských tělesech;
- VJ umělých kosmických těles.

2.2.2 Bionyma

Bionyma jsou VJ živých (nebo jakoby živých) objektů fixovaných v sociálních a společenských vztazích.

- *Antroponyma*: struktura a obsah pojmenování osoby; rodné (křestní) jméno na oficiální úrovni; rodné jméno na neoficiální úrovni; příjímí a příjmení; ostatní členy struktury úplného oficiálního pojmenování osoby; neoficiální živé pojmenování osob, jeho struktura atd.; přezdívková a posměšná vlastní jména osob; pseudonyma, kryptonyma; skupinová antroponyma (obyvatelská jména, etnonyma, rodinná a rodová jména); standardizace antroponym, antroponyma a právo; nepravá antroponyma: VJ mytologických a pohádkových postav, hraček atd.
- *Theonyma*: VJ bohů.
- *Zoonyma*: pravá: VJ pro existující zvíře; nepravá: VJ pro zvířata z pohádek atd.
- *Fytonyma*: VJ rostlin.

2.2.3 *Chrématonyma*

Chrématonyma jsou VJ pro objekty, které jsou výsledkem lidské činnosti a jsou zakotveny ve společenských, ekonomických, politických a kulturních vztazích.

- *VJ výrobků*: jednotlivých (zvon Kliment) nebo produkovaných v sérii (televize Samsung);
- *VJ společenských institucí, organizací, zařízení* (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Národní divadlo);
- *VJ společenského jevu* (Mezinárodní den studentstva, První světová válka);
- *Jiné druhy chrématonym* (jména vyznamenání, historických dokumentů);
- *Chrématonyma a právo* (reklama);
- *Chrématonyma a jiné druhy VJ*.

2.3 Dějiny onomastiky

Už v dobách humanismu můžeme u starých slovníkářů a gramatiků narazit na zmínky, soupisy či pokusy výkladů osobních jmen. Ovšem, jak podotýká Jan Svoboda, dějiny vědeckého zkoumání proprií (vlastních jmen) začínají Josefem Dobrovským. Dobrovský shromáždil mnoho materiálu, který mu dal informace o zásadách krácení složených osobních jmen, dále se snažil „o objasnění obecných zákonitostí vlastních jmen, konstatoval ztrátu lexikálního významu slov, která se stala vlastními jmény, pro etymologické výklady stanovil zásady, které platí podnes, zpřístupnil bohatou sbírku osobních jmen z nekrologia Podlažického” (Svoboda, 1964, s. 14).

K otázce vlastních jmen významně přispěl i František Palacký (dílo *Popis staročeských osobních a křestních jmen*, v němž podává základní zásobu staročeských osobních jmen a zabývá se jejich lexikální i slovotvornou stránkou; *Soupis staročeských osobních jmen*), Jan Kollár (sbírky *Jmenoslov čili slovník osobných jmen rozličných kmenů a nářečí národu slovenského, Rozpravy o jmenách, počátkách i starožitnostech národu slavského a jeho kmenů*), Pavel Josef Šafařík v práci *Slovanské starožitnosti* srovnává slovanská složená osobní jména v užším smyslu se jmény germánskými a keltskými; (shody některých jmen odůvodňuje vzájemnými kontakty). Franz Miklošič, rakouský a štyrský politik, filolog a lingvista při psaní svého díla o slovanských osobních jménech *Die Bildung der slavischen Personennamen* z roku 1860 čerpal především z Palackého *Soupisu staročeských osobních jmen, Podlažického nekrologia* a edice pramenů *Regesta diplomatica* od Karla Jaromíra Erbena (v rejstříku se nachází interpretace použitých jmen). Tato jeho práce je přes určité nedostatky (nevládl dostatečnou znalostí českého jazyka) dodnes nepřekonaná a nenahrazená (Svoboda 1964, s. 15-17).

Další rozvoj onomastiky zaznamenáváme ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století. Za zmínku jistě stojí Karel Jaromír Erben a jeho zmiňované dílo *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, dále Hermenegild Jireček, český právní historik, který se věnoval osobním jménům v Kosmově kronice. Jan Hulákovský, archivář pražského guberniálního archivu, se zabýval původem a proměnami příjmení. Dále v této době působil v oblasti onomastiky Jan Karel Hraše, archeolog, spisovatel, historik a zakladatel muzea v Náchodě, zkoumající jména našich předků a českých žen. Českým příjmením se více věnovali Vincenc Prasek, Vojtěch Kebrle a Jan Rosa. Nicméně jedinou knižní publikaci o tomto tématu sepsal Antonín Kotík. Jeho práce s názvem *Naše příjmení* z roku 1894 byla donedávna nepřekonaná. Z historiků si povšimněme v první řadě Václava Vladivoje Tomka, Zikmunda Wintra, Augusta Sedláčka, Josefa Vítězslava Šimáka (Svoboda 1964, s. 19).

Následuje období, jež je možné nazvat „gebauerovským“. Jan Gebauer se taktéž zajímal o onomastiku a onomastický materiál použil do své *Historické mluvnice* a *Slovníku staročeského*. Podnítil zájem o onomastiku u svých žáků. František Černý pomohl Gebauerovi s antroponomastickým materiálem ve *Slovníku staročeském*, Antonín Profous ve svém díle *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny* doložil také velké množství osobních jmen. Z dalších bohemistů jmenujme

Kvida Hodura, Josefa Zubatého, Václava Flajšhanse či germanistu Josefa Janka, který vyložil i některá česká příjmení. František Trávníček, pokračovatel Jana Gebauera, vydal kromě pozůstalosti svého učitele i *Mluvnici spisovné češtiny*, v níž se věnuje českým osobním i místním jménům (Svoboda 1964, s. 14-21).

Významný stimul k rozvoji české onomastiky nastal v 50. a 60. letech 20. století, kdy se začíná onomastika považovat za samostatnou vědeckou disciplínu propojenou s dalšími vědeckými obory. Rozvoj onomastiky je spojen s Vladimírem Šmilauerem (*Soustava českých místních jmen*, 1960), právem považovaným za zakladatele moderní české onomastiky, protože dal u nás tomuto vědeckému oboru pevné základy. Kolem jeho osobnosti se zformulovalo uskupení, které lze označit za českou onomastickou školu (Svoboda 1964, s. 14-21). V tomto období se antroponymy v Českých zemích zabývali i další lingvisté: František Cuřín (*Historický vývoj označování rodiny a rodinné příslušnosti v českých nářečích*, 1964), Josef Beneš (*O českých příjmeních*, 1962), Václav Polák či Jan Svoboda (*Staročeská osobní jména a naše příjmení*, 1964) (Svoboda 1964, s. 19-20).

Dalšími významnými osobnostmi v oblasti jmen a příjmení jsou ve druhé polovině 20. století a na počátku 21. století Miloslava Knappová (*Jak se bude vaše dítě jmenovat*, 1978; *Příjmení v současné češtině*, 1992; *Naše a cizí příjmení v současné češtině*, 2002; *Jak se bude vaše dítě jmenovat*, 4. vyd. 2006), Dobrava Moldanová (*Naše příjmení*, 1. vyd. 1984, 2. a 3. vyd. 2004, 4. vyd. 2015) a Jana Pleskalová (*Tvoření nejstarších českých osobních jmen*, 1998; *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*, 2013). Nesmíme opomenout ani práce Rudolfa Šrámka (*Místní jména na Moravě a ve Slezsku I-II*, 1970, 1980; s L. Hosákem; *Úvod do obecné onomastiky*, 1999) nebo Vladimíra Matese (*Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení*, 2002; *Jména tajemství zbavená: Malá encyklopedie nejčastějších příjmení II. díl*, 2003; *Jména tajemství zbavená aneb Příjmení pod mikroskopem*, 2004).

3 Dědičné a nedědičné pojmenování osob

3.1 Křestní jména

Křestní jméno je nedědičné a společně se zděděným příjmením tvoří v zemích, které uplatňují dvoujmennou antroponymickou soustavu, základní funkční členy antroponymické soustavy. Mají oficiální charakter a slouží k občanskoprávní identifikaci člověka.

Křestní (osobní) jméno bylo dlouho (v dobách pohanských Čechů) dostačujícím označením jednotlivce, a to i v právnických spisech. Později se postupně začala objevovat potřeba lidí se stejnými jmény nějak rozlišit a vznikala nedědičná doplňková jména – přízviska a příjmní (Beneš, 1962, s. 6).

3.2 Přízviska a příjmní

Ke křestnímu jménu se připojovala od 13. století nedědičná příjmní nebo přízviska, která před lety 1786–1787 sloužila k rozlišení lidí se stejným oficiálním jménem. Knappová (2008, s. 4) uvádí časté spojitosti s jedincovými tělesnými vlastnostmi, podobou a věkem, duševními vlastnostmi, zaměstnáním, bydlištěm nebo původem.

Řadíme k nim příjmní šlechtické, tzv. šlechtický predikát, který se tvořil z místních jmen a měl ukázat vlastnictví statků a příslušnost k rodu. Rozšířené bylo pojmenování odvozené ze jména otce – patronymikum, méně časté metronymikum, označení podle matek nebo manželek (v případě, že měla významnější postavení než muž). Dále existovala příjmní ze jmen místních, etnických, ze jmen zemí, příjmní podle sídel, bydlišť nebo povolání. V neposlední řadě lidé k lepšímu rozlišení osob užívali přezdívky, jména po stavení či domovním znamení (Pleskalová, 2011, s. 71–73).

3.3 Jména tovaryšská

Když tovaryš odcházel z otcova a mistrova učení, dostal po složení tovaryšského slibu na znamení svého vyučení ke svému příjmení nové. Někdy měla tato tovaryšská jména i podobu nadávky, vždy měla však stejnou váhu jako rodné příjmení po vyučencově otci (Beneš, 1962, s. 9).

3.4 Přezdívky

„Přezdívka je neúřední, doplňkové vlastní jméno, které většinou charakterizuje osoby. Může, ale nemusí obsahovat pozitivní nebo negativní hodnocení“ (Pleskalová, 2011, s. 196). Přezdívka hraje důležitou roli především v neoficiálním prostředí a může existovat samostatně. Podle Beneše (1962, s. 8) demonstruje nějakou nápadnost či neobvyklost, a to např. v nositelově podobě, povaze nebo poukazuje na nějakou příhodu apod. Jana Pleskalová (2013, s. 168) rozděluje přezdívky do kategorií:

- označující tělesné vlastnosti nositele,
- označující duševní, charakterové vlastnosti;
- symbolické přezdívky motivované aktuálními událostmi;
- současné přezdívky motivované jinými onymickými systémy;
- přezdívky motivované obdivem či vztahem nositele k oblíbené současné postavě včetně fiktivní postavy z uměleckého díla;
- motivované rodným jménem nositele;
- motivované příjmením nositele.

3.5 Jména po chalupě

Na venkově se i v dnešních dobách mohou používat tzv. jména „po chalupě“, „po stavení“, „po doškách“ či „po střeše“. Podle slov Jany Pleskalové (2011, s. 195) vznikala z příjmí (nebo později příjmení) předchozích majitelů stavení. Dělo se tak na vesnicích, ale i ve městech docházelo k podobnému jevu, při němž se pojmenovávali lidé podle domovních znamení.

Jména po chalupě se začínala vyskytovat už ve 14.–16. století, v hojné míře jsou doložena od 16. století. Sloužila především k evidenci usedlostí kvůli povinnostem a poplatkům a nový majitel kromě závazků přejal často i jméno. Dlouho byla jména po chalupě pouze nezávazná a doplňková, ale po roce 1786 se některá stala oficiálními příjmeními, a používala se především k rozlišení majitelů usedlostí se stejným příjmením. (Pleskalová, 2011, s. 72, 118–119).

V dnešní době už se s nimi setkáme spíše sporadicky, v některých obcích povětšinou pouze u starších generací, v jiných vůbec. Tuto skutečnost dokládají i

některé diplomové práce zabývající se jmény po chalupě. Např. Tereza Sedláčková (2013, s. 99) zjistila v obci Sudovo Hlavno pouze dvě jména po chalupě, také Martina Ostrýžová v obci Vír (2001, s. 67). Oproti tomu Jaroslava Sudová našla v obci Čenkov na Táborsku (2015, s. 66) 64 jmen po stavení a Veronika Dubská (2015, s. 50) v obci Láz na Moravě 75 jmen po chalupě. Bohatý soubor jmen po chalupě v obci Jaronín obsahuje bakalářská práce Markéty Tanzerové, *Vlastní jména v okolí obce Brloh* (2016, s. 47–71).

3.6 Příjmení

Příjmení je „dědičné jméno rodiny tvořící zpravidla jeden z funkčních členů dvoujmenné nebo vícejmenné antroponymické soustavy“ (ESČ, 2002, s. 355). Dědí se obvykle po otci a až na výjimky přechází na manželky a dcery s přechylovací příponou *-ová*.

3.6.1 Vznik a původ příjmení

„Příjmení jsou výsledkem předchozího vývoje: vyvinula se z příjmí, mají s nimi společné pojmenovací motivy a postupy, podobně jako příjmí jsou příjmení od původu česká nebo cizí“ (Pleskalová, 2011, s. 159). Nechal je zavést císař Josef II. patenty z 1. 11. 1796 a 23. 6. 1787 (s platností od 1. 1. 1788). Od té doby byla v dědičných zemích oficiálně započata dvoujmennost. Za dědičné příjmení rodiny bylo zvoleno jedno z příjmí otce. Obvykle je vybírali příslušní úředníci s neznalostí češtiny, proto bývala jména zkomolená, nebo i nevhodná. I z toho důvodu měli lidé od roku 1826 možnost si příjmení „ze závažných důvodů“ změnit. Na přelomu 18. a 19. století došlo k ustálení větší části českých a německých příjmení (Pleskalová, 2011, s. 159–160).

„Faktorem, který nelze zanedbat, je neustálenost grafické podoby jazyka i komolení jmen, dané neporozuměním jejich etymologii, přeslechnutím či špatným čtením, někdy hraje roli i snaha po jejich „zušlechťování“. Lidé často negramotní nevěděli, jak se jejich jméno píše, a jednotliví písaři mohli mít odlišný způsob zápisu“ (Moldanová, 2004, s. 10). Úředníci často zapisovali jen na základě poslechu, proto je v mnoha českých příjmeních zachován rozkolísaný pravopis.

Můžeme říci, že příjmení vznikala pod nejrůznějšími společenskými, kulturními, jazykovými a dalšími vlivy z vlastních jmen osob, míst a ze jmen obecných. Časem však přišla o původní význam slova, z něhož byla vytvořena. Některá příjmení jsou průhledná a není těžké určit motivaci jejich vzniku, u jiných bychom mohli najít možných důvodů několik a o pravé příčině se můžeme jen dohadovat (Knappová, 2006, s. 11–12).

3.6.2 Frekvence a četnost příjmení

Moldanová (2004, s. 9–10) uvádí, že v České republice existuje více než 65 000 užívaných příjmení. Některá z nich jsou častá, jiná najdeme u českých rodin ve velmi nízkých počtech. „Jen asi čtvrtinu evidovaných příjmení (14780) má 50 a více mužských nositelů, stanovíme-li si hranici 500 mužských nositelů, zjistíme, že takových příjmení je už jen 1484. Víc než 1000 nositelů má 654 příjmení a 2000 nositelů má pouhých 265 příjmení“ (Moldanová, 2004, s. 10).

V publikaci *Naše příjmení* autorka sestavila tabulku nejčetnějších českých příjmení, založenou na databázi MV ČR. Představuje tam pořadí prvních 29 příjmení z roku 1937, 1964 a 2002. Prvních pět míst obsadilo s drobnými změnami ve všech třech obdobích pět stejných příjmení: *Novák, Svoboda, Novotný, Dvořák, Černý* (Moldanová, 2004, s. 11).

3.6.3 Třídění příjmení do skupin podle původu

Tato podkapitola se zabývá klasifikací příjmení do skupin podle původu. Každý autor vytváří jiné kategorie a zde se zaměříme na dělení podle Dobravy Moldanové, Miloslavy Knappové a Josefa Beneše.

Moldanová představuje ve své knize *Naše příjmení* (2004, s. 12–25) třídění do čtyř velkých skupin (jejich jemnějším dělením se zabývám v praktické části):

- skupina příjmení vzniklých z rodných a křestních, tj. osobních jmen;
- příjmení z místních jmen;
- příjmení z apelativ;
- příjmení ze slov cizího původu.

Příjmení mající svůj původ v apelativech Moldanová dále dělí do několika podskupin: přídavná jména; podstatná jména; jména označující věk a vzrůst a příbuzenské vztahy; příjmení z názvů sociálních skupin; příjmení z názvů řemesel zpracujících kovy, dřevo apod.; příjmení z názvů dopravních prostředků; příjmení ze starých názvů starých chemických výrobků; příjmení z náboženských ideologií a pověr; příjmení z přírody živé a neživé; příjmení z celých vět s minulým časem sloves; příjmení z přítomného času sloves; příjmení z příčestí trpného; příjmení z nesklonných slov.

Knappová v publikaci *Příjmení v současné češtině* (1992, s. 249) dělí příjmení podobně jako Moldanová, liší se jen v detailech:

- příjmení utvořená ze jmen osobních;
- příjmení ze jmen místních, národních a z názvů obyvatelských;
- příjmení motivovaná polohou, druhem, charakterem bydliště a jeho lokalizací v terénu, dále i novostí obyvatele v místě.

Dalších sedm skupin se velmi podobá dělení skupiny příjmení z apelativ podle Moldanové: příjmení vzniklá podle vlastností tělesných a duševních, věku a příbuzenských vztahů; příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, církevních hodnot atd.; příjmení z názvů řemesel, různých zaměstnání a činností člověka; příjmení z názvů živočichů a rostlin; příjmení z názvů věcí, abstrakt, přírodních jevů; příjmení vzniklá ze slovesných pojmenování, označení různých dějů; příjmení ze slov nesklonných, příslovcí a citoslovcí.

Beneš v knize *O českých příjmeních* (1962, s. 31–32) uvádí klasifikaci podle základových slov, ze kterých příjmení vznikla odvozením nebo přenesením. Lepší by podle jeho slov bylo dělení skrze pohnutky, jež vedly ke vzniku příjmení, ale u většiny pojmenování není možné zjistit postup vývoje od základního slova k příjmení. Proto od toho Beneš upustil a dělí příjmení následovně:

- příjmení z křestních a osobních jmen;
- příjmení z přivlastňovacích tvarů;
- příjmení ze jmen žen;
- příjmení ze jmen místních a pomístních;
- příjmení z názvů obyvatelských;
- příjmení podle názvů domů a domovních znaků;
- příjmení z kmenových a národních jmen;
- příjmení ze slov patřících k přírodě;

- příjmení ze slov vztahujících se k člověku;
- příjmení z názvů věcí;
- příjmení z abstrakt a kolektiv;
- zvláštní skupina příjmení je z adjektiv, ze sloves a z nesklonných slov;
- příjmení ze slov složených;
- zvláštní tvary příjmení;
- příjmení latinská a přejatá.

II. Praktická část

4 Příjmení obce Dobřenice

V této části práce se zaměřím na motivy vzniku 209 příjmení z Dobřenic. U jejich klasifikace do skupin jsem se inspirovala řazením podle Dobravy Moldanové (2004, s. 12–25), rozdělila jsem příjmení do čtyř kategorií (v páté skupině jsou příjmení, která se mi nepodařilo zařadit):

- příjmení ze jmen osobních (křestních);
- příjmení podle původu, z apelativních názvů míst a z vlastních místních jmen;
- příjmení z apelativ;
- příjmení cizího původu.

V této práci mají největší zastoupení příjmení z apelativ (87 příjmení), poté příjmení z osobních jmen (57 příjmení). V závorce uvádím ženské tvary pouze v případě, že v Dobřenicích žijí ženy s oním příjmením.

4.1 Příjmení ze jmen osobních (křestních)

Tato skupina se podle Moldanové řadí k největším, je známo asi 150 českých přípon, kterými jsou příjmení tvořena. Za základ se považují křestní jména, jež se na našem území nacházela celá staletí. Právě tato jména byla podkladem pro velké skupiny odvozenin, tzv. hypokoristik, domácích podob křestních jmen. Jsou to především jména *Jakub, Jan, Martin, Mikuláš, Marek, Matěj, Petr, Šimon* a další. Některá taková jména se dnes dokonce už neužívají nebo jsou výjimkou, např. *Erasmus, Benedikt, Jaroch* a *Vavřinec*. Mezi našimi příjmeními se najdou počestěná jména biblická, latinská, německá, řecká, západoevropská i slovanská z doby předkřesťanské. Moldanová uvádí, že příjmení ze jmen osobních často odkazovala k otci, nebo se jednalo o odvozeninu vlastního křestního jména (Moldanová, 2004, s. 12–16).

Podle Beneše (1962, s. 44–45) motivem pro udílení jmen dětem byly především obyčej a starost, aby se dítěti dobře vedlo. Proto nechávali rodiče své potomky obvykle křtít jmény světců. Důležité bylo i sociální rozvrstvení: „bohoslovci dávali svým dětem jména *Jeroným, Augustin*; kazatelé *Eliáš, Samuel, Daniel, Izaiáš...*; vojáci *Hektor, Alexander, Jiří*; měšťané *Václav, Jan, Petr, Jakub, Matouš, Tomáš...*; sedláci *Havel, Vávra, Bartoň, Vašek...*“ (Beneš, 1962, s. 45).

Do této kategorie jsem zařadila 57 příjmení. Více než dvakrát mělo příjmení základ v osobních jménech *Gabriel, Havel, Jakub, Jiří, Matěj, Tomáš* a *Šimon*, nejčastěji (pětkrát) pocházelo příjmení ze jména *Václav*.

Balcárek (Balcárková)

- *podle Moldanové*: příjmení *Balcárek* pochází z německého OJ *Balzar* < *Balthazar* („Bůh chraň králův život“), v němž došlo k zániku nepřízvučné slabiky *-ha-* a splynutí *ts* > *c*, poté přidán deminutivní sufix *-ek* (Moldanová, 2004, s. 29);
- *podle Knappové*: *Baltazar* je OJ babylonského původu a jméno jednoho ze tří východních králů; znamená „ochraňuj život králi“ (Knappová, 2006, s. 125);
- *podle Beneše*: shodný výklad s Moldanovou – *Balcar* z německého *Baltazar*; spadá do kategorie příjmení s několika hláskovými změnami (Beneš, 1998, s. 138).

Bartaloš (Bartalošová)

- patrně z OJ Bartoloměj: *Barta* > *Bart-al* > *Bartal-oš*.

Beneš (Benešová)

- *podle Moldanové*: příjmení vzniklo z osobního jména *Benedikt*; v souvislosti s hanáckým nářečím předkládá apelativum *beneš*, které nese význam malá buchta či druh koláče; u židů se jedná o překlad z OJ Baruch (Moldanová, 2004, s. 31);
- *podle Matese*: je na 18. místě mezi našimi nejrozšířenějšími příjmeními; vyvinulo se krácením z latinského křestního jména *Benedikt* (v překladu znamená „požehnaný“ či „blahořečený“) připojením běžného českého sufixu *-eš* (Mates, 2002, s. 21–22);
- *podle Beneše*: příjmení *Beneš* bylo utvořeno z OJ *Bene-dikt*, k němuž se připojil sufix *-š*, zde se rozchází s Moldanovou a Matesem (Beneš, 1962, s. 64);
- *podle Knappové*: příjmení je domáckou podobou jména *Benedikt* pocházejícího z latiny a má význam „blahoslavený“ nebo „požehnaný“ (Knappová, 1999,

s. 70); jedná se o obdobu řeckého OJ *Makarios*, jehož českou obdobou je *Blahoslav* (Knappová, 2006, s. 127).

Bonaventura

- *podle Moldanové*: příjmení znamená „dobré štěstí“ a pochází z latinského OJ *Bonifác* („člověk dobrého osudu“, „dobroděj“, „dobrodinec“) (Moldanová, 2004, s. 31);
- *podle Knappové*: shoduje se v informacích ke jménu Bonifác s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 131);
- *podle Beneše*: příjmení pochází z neobměněných novozákonních a světeckých křestních jmen (Beneš, 1962, s. 51).

Brožek (Brožková)

- *podle Matese*: příjmení bylo utvořeno z českého OJ *Ambrož* příponou *-ek*. (Mates, 2002, s. 32);
- *podle Knappové*: OJ *Ambrož* pochází z původního řeckého *Ambrosios*; význam je „nesmrtelný“, „nesmrtelníkům/bohům náležící“; ambrosie byl pokrm řeckých bohů (Knappová, 2006, s. 118);
- *podle Moldanové*: shoduje se s Matesem, ale dodává, že by *Brožek* mohl mít původ spojený s ptákem rehkem (Moldanová, 2004, s. 34);
- *podle Beneše*: příjmení je zdrobnělina vzešlá ze zkratky *Brož* a přípony *-ek* (Beneš, 1962, s. 109).

Burianec (Buriancová)

- *podle Moldanové*: původ v OJ *Burian*, k němu přidán sufix *-ec* (Moldanová, 2004, s. 36);
- *podle Matese*: jeho výklad je stejný, jen více rozvádí původ; kořen *bur-* byl základem slova bouře, proto se původní „Bur Jan“ či „buryan“ vysvětlovalo jako „bouřící Jan“ (Mates, 2002, s. 36).

Dušek

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z OJ *Duchoslav* (oslavující ducha, slavný duchem) (Moldanová, 2004, s. 46);
- *podle Beneše*: zdrobnělina křestního jména (Beneš, 1962, s. 111);

- *podle Matese*: 64. nejrozšířenější příjmení; jedna z možností jeho původu je spojení s „duší“, „duchem“: „*Kněz, když dítě křtil, bylo-li jest po sw. Duše křtěno, dal jméno od ducha sw. Duchek*“ (Mates, 2002, s. 57–58). Co se týče odvození z OJ *Duchoslav*, Mates uvádí, že Svoboda jméno *Duchoslav* do konce 15. století mezi staročeskými jmény nenašel, třebaže už dávno *Duchkové* a *Duškové* existovali (doloženo z konce 13. století); samozřejmě nelze vyloučit, že ještě neobjevíme starší *Duchoslavy* (Mates, 2002, s. 57–58).

Gabriel

- *podle Moldanové*: pochází z hebrejského OJ *Gabri él* („Bůh je silný“, „Bůh je moje síla“ nebo „muž/hrdina boží“) (Moldanová, 2004, s. 54);
- *podle Beneše*: příjmení vzniklo z novozákonního jména *Gabriel* (Beneš, 1962, s. 51);
- *podle Knappové*: Knappová se v informacích ke jménu *Gabriel* shoduje s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 161);
- *podle Matese*: příjmení je totožné s dnešním křestním jménem; objevilo se už ve *Starém zákoně* s postavou jednoho ze tří archandělů, Gabriel jakožto boží posel přišel oznámit knězi Zachariášovi, že se mu narodí syn Jan, který pokřtí Spasitele Ježíše Krista; o šest měsíců později navštívil Marii: „*Neboj se, Maria, nebo jsi našla milost u Boha. A aj, počneš v životě, a porodíš syna, a nazýváš jméno jeho Ježíš.*“ (Mates, 2003, s. 81–82).

Halounek (Halounková)

- *podle Beneše*: příjmení je zdobnělinou z OJ *Havel* obsahující sufix *-oun* < *-ún* (Beneš, 1962, s. 117);
- *podle Moldanové*: též mohlo pocházet ze staročeského slovesa *halati* (hlasitě se smát, případně později blekotat), v některých místech apellativum *hala* znamená hulvát (Moldanová, 2004, s. 58).

Hamáček (Hamáčková)

- *podle Moldanové*: kořen *ham* má původ nejspíše ve starozákonním OJ *Abraham* („otec množství“, „vznešený otec“), také může mít spojitost se slovesem *hamat* (hltavě jíst, chňapat); obsahuje deminutivní sufix *-ek* (Moldanová, 2004, s. 59);

- *podle Beneše*: Beneš uvádí, že se jedná o zdrobnělinu křestního jména (Beneš, 1962, s. 114);
- *podle Knappové*: Knappová se v informacích ke jménu *Abraham* shoduje s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 111).

Havlíček (Havličková)

- *podle Moldanové*: vychází z OJ *Havel*, to z OJ Gallus (obyvatel Galie) (Moldanová, 2004, s. 61);
- *podle Knappové*: domácká podoba OJ *Havel*, které je latinského původu a znamená obyvatele Galie (Knappová, 2006, s. 167);
- *podle Beneše*: shoduje se ve výkladu s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 113);
- *podle Matese*: Gallus kromě obyvatele Galie znamená v latině i kohout, Mates píše, že některé galské kmeny bojovaly pod znamením kohouta, muži si brali na sebe masky zvířat, aby zastrašili protivníka; ve jméně došlo ke změně $g > h$ (1. polovina 13. století), tvrdé *-ll-* přešlo na hlásky *-vl-* a pro lepší výslovnost se mezi ně v prvním pádě vložilo epentetické (vkladné) *-e-* (Mates, 2002, s. 72–74).

Hejcman (Hejcmanová)

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z počestěného OJ *Heitzmann*, to se vyvinulo ze jména *Heinrich* s domáckým sufixem *-z-*; *-man* má původ v německém slově Mann, které znamená muž, a stalo se zesilující příponou označující jméno osoby (Moldanová, 2004, s. 62).

Januš (Janušová)

- *podle Beneše*: příjmení je domáckou podobou OJ *Jan* se sufixem *-uš* (Beneš, 1962, s. 68);
- *podle Knappové*: OJ *Jan* je hebrejského původu z tvaru Jochánán; znamená „bůh je milostivý“; v současné době patří mezi pět nejoblíbenějších mužských křestních jmen (Knappová, 2006, s. 179).

Jirásek (Jirásková)

- *podle Moldanové*: příjmení má základ v OJ *Jíra*, které vzešlo z domácí podoby OJ *Jiří*, staročesky *Juří*, jméno pochází z řeckého *géorgos* „rolník“ (Moldanová, 2004, s. 77);
- *podle Knappové*: shoduje se v informacích ke jménu *Jiří* s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 183);
- *podle Beneše*: deminutivum OJ (Beneš, 1962, s. 111);
- *podle Matese*: *Georgios* (řecký pravzor) > *Jiří* > *Jíra* (domácká podoba) > *Jiras* (se sufixem *-s*) > *Jirásek* (deminutivní sufix *-ek*); *Jirásek* coby zdrobnělina znamená „malý zemědělec, rolník“ (Mates, 2002, s. 111–112).

Jon (Jonová)

- *podle Moldanové*: z OJ *Jonáš*, to se vyvinulo z hebrejského *Jónáh* (holub) (Moldanová, 2004, s. 77);
- *podle Knappové*: biblické OJ *Jonáš* je hebrejského původu a rozšířilo se pomocí řečtiny (Knappová, 2006, s. 184);
- *podle Beneše*: zkratka z OJ bez odvozovací přípony (Beneš, 1962, s. 56);
- *podle Matese*: jméno *Jonáš* nosil biblický prorok, pochází z hebrejského *Jónah* a znamená holub (Mates, 2003, s. 131–133).

Josef (Josefová)

- *podle Moldanové*: příjmení totožné s OJ *Josef*, které pochází z hebrejského *Jóséph* (necht' Bůh přidá, Bůh rozhojní) (Moldanová, 2004, s. 77);
- *podle Beneše*: pochází ze světeckého jména *Josef* (Beneš, 1962, s. 44, 51);
- *podle Knappové*: biblické OJ hebrejského původu, znamená „on (Bůh) přidá, rozhojní“ (Knappová, 2006, s. 185).

Jouda (Joudová)

- *podle Moldanové*: příjmení nejspíše pochází z OJ *Juda*, to z hebrejského OJ *Jehúdáh* (velebný) (Moldanová, 2004, s. 78);
- *podle Beneše*: patří do skupiny příjmení vzniklých z novozákonních a světeckých jmen (Beneš, 1962, s. 51);
- *podle Knappové*: dodává k *Judovi*, že ke stejnému základu řadíme i *Jidáše* a slovo *žid* (Knappová, 2006, s. 186).

Jurka (Jurková)

- *podle Moldanové*: deminutivum z *Jura*, nářeční podoby OJ *Jiří* > staročesky *Juří*, jméno pochází z řeckého géorgos „rolník“ (Moldanová, 2004, s. 78);
- *podle Beneše*: zdobnělina křestního jména (Beneš, 1962, s. 123);
- *podle Knappové*: shoduje se v informacích ke jménu *Jiří* s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 183).

Juríček (Juríčková)

- *podle Moldanové*: zdobnělina z OJ *Jura*, který je nářeční podobou OJ *Jiří* < staročesky *Juří*, jméno pochází z řeckého géorgos „rolník“ (Moldanová, 2004, s. 78);
- *podle Beneše*: deminutivum z OJ (Beneš, 1962, s. 114);
- *podle Knappové*: shoduje se v informacích ke jménu *Jiří* s Moldanovou (Knappová, 2006, s. 183).

Kašpar

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z orientálního OJ *Kašpar*, znamená „strážce pokladů“ (Moldanová, 2004, s. 82);
- *podle Knappové*: Knappová výklad upřesňuje, OJ má původ pravděpodobně aramejský nebo perský a vyjadřuje i „pokladníka“; jméno je známé díky trojici králů z východu (Knappová, 2006, s. 188–189);
- *podle Beneše*: řadí příjmení do skupiny z novozákonních a světeckých OJ (Beneš, 1962, s. 51);
- *podle Matese*: shoduje se s předchozími výklady, příjmení pochází ze jména neznámého krále z Východu, který se spolu s Melicharem a Baltazarem přišel poklonit do Betléma narozenému Ježíšovi a přinesl mu dary, proto má být Kašpar „ten, kdo nese dary“ nebo „ten, kdo stráží poklad“; v dnešní době bychom dotyčného označili za „pokladníka“ či „strážce rodinné kasy“; krom této možnosti je kašpar blázen, hlupák, šašek, nicméně ne vždy je to myšleno jako urážka, i bavič může být kašparem (Mates, 2002, s. 115–117).

Kobrlé (Kobřlová)

- *podle Moldanové*: příjmení má původ ve zdobnělině německého OJ *Jakob*, to je odvozené z hebrejského OJ *Jahaqóbh* a znamená „druhorozený“ (Moldanová, 2004, s. 75, 87); zdobňující sufix je německého původu *-(e)rle*;

- *podle Knappové*: OJ *Jakub* se vykládá jako „ten, kdo se drží za patu“ a přeneseně „druhorozený“; jeho českou starozákonní obdobou je Jákob (Knappová, 2006, s. 178–179).

Kocián (Kociánová)

- *podle Moldanové*: příjmení má mnoho možností výkladu, jednou z nich je jihoslovanské OJ *Kocian* (Cassianus, Cacianus; znamená člena rodu Cassiů); další je například rostlina *kociánek* či valašské a lašské apelatium *kocanka* či *kociánka* (kočička); jinou alternativou je analogická podoba k latinskému OJ s dvojhláskou *-ia-* (Moldanová, 2004, s. 87);
- *podle Beneše*: příjmení pochází z tureckého slova, Beneš ale více nespecifikuje (Beneš, 1962, s. 185);
- *podle Matese*: ve výkladu se Mates shoduje s Moldanovou, není jednoduché předložit přesvědčivé a jednoznačné řešení; valašské *kocanka* či *kociánka* také překládá jako kočičku, nicméně ve smyslu jehnědy, jívy; *koc* ve staré češtině znamenal hrubý a chlupatý plášť, proto se tak mohl označovat člověk, který ho nosil; také tu je možnost, že se základ *Kot-* vyvinul ze slovanského *Chot-*, vyjadřovalo přání, chtít něco ambiciózního a ctižádostivého, proto bychom mohli příjmení vyložit jako „toužící po slávě“ (Mates, 2003, s. 143–144).

Kubica (Kubicová)

- *podle Moldanové*: příjmení je utvořeno z německého OJ *Jakob*, to je odvozeno z hebrejského OJ *Jahaqóbh* a znamená „druhorozený“ (Moldanová, 2004, s. 75, 87);
- *podle Knappové*: OJ *Jakub* se vykládá jako „ten, kdo se drží za patu“ a přeneseně „druhorozený“; jeho českou starozákonní obdobou je Jákob (Knappová, 2006, s. 178-179);
- *podle Beneše*: příjmení se sufixem *-ica* je derivací z křestního jména *Jakub* (Beneš, 1962, s. 48–49); kvůli nářečnímu rázu příjmení (bez přehlásky *a > e*) poznáme z hláskových znaků moravský původ (Beneš, 1962, s. 17–18).

Kubišta

- *podle Moldanové*: příjmení utvořeno z německého OJ *Jakob*, odvozeno z hebrejského OJ *Jahaqóbh* a znamená „druhorozený“ (Moldanová, 2004, s. 75, 87);
- *podle Knappové*: OJ *Jakub* se vykládá jako „ten, kdo se drží za patu“ a přeneseně „druhorozený“; jeho českou starozákonní obdobou je *Jákob* (Knappová, 2006, s. 178–179);
- *podle Beneše*: příjmení je derivací z křestního jména *Jakub* (Beneš, 1962, s. 48–49); druhá část jména je doplněna sufixem *-išta*, složeným z *-iš* + *-ta*.

Macek (Macková)

- *podle Moldanové*: domácí podoba OJ *Matěj*; *macek* se také říká hoblíku; jméno *Matěj* pochází z hebrejského OJ *Mattithjáh* „dar boží“ (Moldanová, 2004, s. 110, 114);
- *podle Knappové*: OJ *Matěj* je hebrejského původu, znamená „dar boží“ (Knappová, 2006, s. 403);
- *podle Beneše*: zdrobnělina OJ *Matěj* nebo název dlouhého hoblíku (Beneš, 1962, s. 113, 234);
- *podle Matese*: příjmení považuje za derivát z OJ *Matěj*; OJ *Matěj*, *Matouš* i *Matyáš* jsou varianty téhož základu, hebrejského OJ *Mattithjáh* (část *-jáh* je zkratkou jména židovského boha), překládá se jako „Boží dar“; jsou ale další možnosti, proč lidé přízvisko dostali, *mackem* byl nazýván obézní nebo i hádavý jedinec, slovo se stalo nadávkou představující synonyma „hlupák“ či „nešika“, dále *mackem* označujeme hoblík, také kocoura; v neposlední řadě se osoba mohla přestěhovat z obce Mackovice (Mates, 2002, 155–156);
- *SSJČ*: *macek* je expresivní název pro kocoura či jiné velké zvíře, také se tak nářečně říká velkému obtloustlému a vyspělému muži; v poslední řadě je to slangové označení pro dlouhý hoblík s širokým železem, který se používá při obrábění velkých ploch.¹

Marousek (Marousková)

¹ <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=macek&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 9. 3. 2017)

- *podle Moldanové*: zdrobnělina OJ *Marek*; to pochází z latinského OJ Marcus (bojovník, zasvěcený bohu Martovi), někdy se uvádí jako odvozenina z OJ Martin (Moldanová, 2006, s. 113);
- *podle Knappové*: OJ Marek má latinský původ, vykládáme ho jako „bojovník“ (Knappová, 2006, s. 207);
- *podle Beneše*: zdrobnělina či domácí podoba OJ začínajícího na *Mar-* se sufixem *--ek* připojeným za *-ous* < *-ús* (Beneš, 1962, s. 111).

Marýzek (Marýzková)

- *podle Moldanové*: příjmení je zdrobnělinou označení *Maruš*, které odkazuje na syna nebo muže Maruše, to je domáckou podobou OJ Marie (Moldanová, 2006, s. 113);
- *podle Knappové*: OJ Marie je biblické jméno z hebrejského Miryám, vykládá se jako „milovaná bohem“ nebo „hořká“, může znamenat „kapka moře“, „krásná“ (Knappová, 2006, s. 399);
- *podle Beneše*: deminutivum jména *Maruše* (Beneš, 1962, s. 115).

Matějka (Matějková)

- *podle Moldanové*: z OJ *Matěj*, to pochází z hebrejského OJ Mattithjáh (dar boží) (Moldanová, 2004, s. 110, 114);
- *podle Knappové*: OJ *Matěj* je hebrejského původu, znamená „dar boží“ (Knappová, 2006, s. 403);
- *podle Beneše*: zdrobnělina křestního jména se sufixem *-ka* (Beneš, 1962, s. 123);
- *podle Matese*: OJ *Matěj*, *Matouš* i *Matyáš* jsou varianty téhož základu, hebrejského OJ Mattithjáh (část *-jáh* je zkratkou jména židovského boha), překládáme ho jako „Boží dar“; v pražské mluvě znamená *matěj* psaný s malým „m“ člověka ne moc chytrého, tak mohli někteří dostat přízvisko z tohoto důvodu (Mates, 2002, s. 166–167).

Maxa (Maxová)

- *podle Moldanové*: může pocházet ze tří různých OJ, ze jména *Makarius* (blažený, šťastný), *Maxim* (největší) a *Maxmilián*, příslušník rodu Maxmilianů (Moldanová, 2006, s. 111, 115);

- *podle Beneše*: příjmení vzniklo ze začátku delších jmen (Beneš, 1962, s. 59);
- *podle Knappové*: *Makarios* je řecké OJ, znamená „blahoslavený“, „šťastný“; *Maxim* je latinského původu a označuje „největšího“, „velkého vzrůstu“; *Maxmilián* je také z latiny, někdy je považováno za odvozené z OJ Maximinianus (náležející ke šlechtickému rodu Maximinů“ nebo z OJ *Maximus* „největší, významný“ (Knappová, 2006, s. 205, 209).

Mikolanda (Mikolandová)

- *podle Moldanové*: z OJ *Mikuláš*, to pochází z řeckého OJ Nikolaos (vítězný mezi lidmi) (Moldanová, 2006, s. 118);
- *podle Beneše*: utvořeno z domácí podoby křestního jména *Mikuláš* (Beneš, 1962, s. 84); příjmení vzniklo z tvaru *Mikol-* a ze sufixu *-anda* < *-an-da*;
- *podle Knappové*: OJ *Mikuláš* je řeckého původu, znamená „vítězný v lidu“, „vítězství lidu“ (Knappová, 2006, s. 212);
- *podle Matese*: když rozložíme řecké OJ *Nikelaos*, dostaneme Nike (řecká bohyně vítězství) a laos (lid); člověk dostal toto přízvisko buď podle svého výstižného počínání, nebo po svatém Mikuláši – katolická církev zná tři takové, prvního máme jako dobrodince spojeného s předvánoční nadílkou, druhým je Mikuláš Tolentinský, jenž v Tolentinu založil ve 13. století augustiniánský klášter, třetím Mikuláš Tavelič, odsouzený ve 14. století za obhajování křesťanství v Jeruzalémě (Mates, 2002, s. 170–172).

Mládková

- *podle Moldanové*: pochází z OJ *Mladota* nebo z apelativa *mládek* „mladší dělník ve mlýně nebo pivovaru“ (Moldanová, 2006, s. 119);
- *podle Beneše*: buď zdrobnělina jmenné podoby *mlád*, nebo zdrobnělina ze zkratky OJ *Mladota* (Beneš, 1962, s. 109, 264);
- *podle Knappové*: *Mládek* je domácí podoba OJ *Mladen*, to je slovanského původu a znamená "mladý" (Knappová, 2006, s. 215–216).

Moníková

- *podle Moldanové*: patrně pochází z OJ *Šimon* „naslouchající“ (Moldanová, 2006, s. 120);

- *podle Beneše*: zdvojnásobení křestního jména *Mon-* se sufixem **-ík** (Beneš, 1962, s. 121);
- *podle Knappové*: OJ *Šimon* hebrejského původu, ze jména Šimhón, znamená „slyšící“, „naslouchající“ (Knappová, 2006, s. 260).

Nikolínková

- z něm. podoby *Nikolaus* OJ Mikoláš, a to z podoby *Nikol-in* a zdvojnásobujícího sufixu **-ek** > *Nikolínek*.

Pavlis (Pavlisová)

- *podle Moldanové*: příjmení odvozené z OJ *Pavel*, to se vyvinulo z latinské podoby *Paulus* „malý“ (Moldanová, 2006, s. 136);
- *podle Beneše*: domácká podoba OJ *Pavel* se sufixem **-is** (Beneš, 1962, s. 60);
- *podle Knappové*: OJ *Pavel* je latinského původu, pochází ze slova *Paulus*, které znamená „malý“, přeneseně také „nepatrný“, či „skromný“; *Pavel* patří v Čechách stále k nejoblíbenějším jménům (Knappová, 2006, s. 230);
- *podle Matese*: OJ *Pavel* se vykládá jako „malý“, ale *Mates* je toho názoru, že lidé toto příjmení dostávali ne podle postavy, nýbrž podle světce a apoštola Pavla, který byl za prosazování Kristova učení odsouzen a sťat ve stejný den jako sv. Petr, proto slaví oba narozeniny ve stejný den – 29. června (Mates, 2002, s. 192–193).

Pavliš

- *podle Moldanové*: příjmení odvozené z OJ *Pavel*, to se vyvinulo z latinské podoby *Paulus* „malý“ (Moldanová, 2006, s. 136);
- *podle Beneše*: domácká podoba OJ *Pavel* s konsonantickým sufixem **-iš** (Beneš, 1962, s. 66);
- *podle Knappové*: OJ *Pavel* je latinského původu, pochází ze slova *Paulus*, které znamená „malý“, přeneseně také „nepatrný“, či „skromný“; *Pavel* patří v Čechách stále k nejoblíbenějším jménům (Knappová, 2006, s. 230);
- *podle Matese*: OJ *Pavel* se vykládá jako „malý“, ale *Mates* je toho názoru, že lidé toto příjmení dostávali ne podle postavy, nýbrž podle světce a apoštola Pavla, který byl za prosazování Kristova učení odsouzen a sťat ve stejný den

jako sv. Petr, proto slaví oba narozeniny ve stejný den – 29. června (Mates, 2002, s. 192–193).

Pelant (Pelantová)

- *podle Moldanové:* pochází z OJ *Pelhřim* (latinská podoba Peregrin, znamená poutník), dále tu je možnost původu v apelativu *pela* (větroplach) nebo slovesu *pelovat* (pelášit, utíkat) (Moldanová, 2006, s. 137);
- *podle Beneše:* Beneš uvádí pouze možnost domácké podoby křestního jména začínajícího na *Pel-* spojeného se sufixem *-ant* (Beneš, 1962, s. 85);
- *podle Knappové:* OJ *Pelhřim* je česká podoba latinského OJ Peregrin, tj. „cizinec“ nebo „poutník“ (Knappová, 2006, s. 230–231).

Pelda (Peldová)

- *podle Moldanové:* pochází z OJ *Pelhřim* (latinská podoba Peregrin, znamená poutník), dále tu je možnost původu v apelativu *pela* (větroplach) nebo slovesu *pelovat* (pelášit, utíkat) (Moldanová, 2006, s. 137);
- *podle Beneše:* Beneš uvádí pouze možnost domácké podoby křestního jména začínajícího na *Pel-* (Beneš, 1962, s. 85); uplatnil se sufix *-da*;
- *podle Knappové:* OJ *Pelhřim* je česká podoba latinského OJ Peregrin, tj. „cizinec“ nebo „poutník“ (Knappová, 2006, s. 230–231).

Picková

- *podle Moldanové:* židovská zkratka OJ *Pinchus*; *Pinkus* se překládá jako požehnaný; někdy může pocházet ze slov *Pik* (staročeské citoslovce, apelativum *pik* znamená hněv, špičku, „domeček“ ve hře na honěnou, pikolu ve hře na schovávanou nebo barvu v kartách); *Picek* (staročeské apelativum *picek* = krmný vepř) mužská podoba *Picka* má také původ v apelativu *picka* (malá pec) (Moldanová, 2006, s. 139);
- *podle Beneše:* Beneš uvádí pouze variantu *Picka* a *Picek*, obě spojuje se zdobnělinou z křestního jména nebo s názvem domácího zvířete, protože apelativum *picek* znamená „krmník, krmný vepř“ (Beneš, 1962, s. 113, 125, 190).

Prokůpek (Prokůpková)

- *podle Moldanové*: deminutivum staročeského OJ *Prokop* z řeckého OJ Prokópios (průkopník, pohotový, prospívající) (Moldanová, 2006, s. 148);
- *podle Beneše*: zdrobnělina celého a neobměněného OJ *Prokop* (Beneš, 1962, s. 38, 109); se sufixem **-ek**;
- *podle Knappové*: jméno řeckého původu, překládáme ho jako „cestu razící“, „zdrárný“ nebo „připravený k boji“, „pohotový“ (Knappová, 2006, s. 233);
- *podle Matese*: výklad není jednotný, jmenuje víceméně stejné významy jako Moldanová s Benešem, ale vysvětluje jejich rozdílnost – záleží na tom, jestli vycházíme z přídavného jména *prokópos* (pohotový), slovesa *pro-koptó* (připravený k boji) nebo dalších pojmů (Mates, 2002, s. 204–205).

Rambousek (Rambousková)

- *podle Moldanové*: nejspíše z německého OJ *Rampold* nebo *Rambert* (Moldanová, 2006, s. 153);
- *podle Beneše*: zdrobnělina křestního jména obsahující sufixy **-ous** + **-ek** (Beneš, 1962, s. 111).

Rindová

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z OJ *Rynolt*, což je obměna OJ *Reinold* nebo *Rynart* (Moldanová, 2006, s. 156);
- *podle Beneše*: domácký tvar křestního jména (Beneš, 1962, s. 83); *Ryn-* + **-da**;
- *podle Knappové*: uvádí jméno v podobě *Rainold*, je to staré německé jméno, které se vykládá jako "moudrý vládce a rádce" (Knappová, 2006, s. 238).

Řeháček (Řeháčková)

- *podle Moldanové*: zdrobnělina pocházející z OJ *Řehoř* (řeckého původu – grégorios, znamená bdělý); apelativum *řeháček* také označuje pěnici černohlavou (Moldanová, 2006, s. 162);
- *podle Beneše*: deminutivum křestního jména se sufixem **-áček** < **-ák** + **-ek** (Beneš, 1962, s. 114);
- *podle Knappové*: OJ *Řehoř* z řeckého Grégorios, vykládá se jako „bdělý“, „ostrážitý“ (Knappová, 2006, s. 247).

Svatoš (Svatošová)

- *podle Moldanové*: odvozené z domácké podoby OJ Svatomír či Svatoslav (Moldanová, 2006, s. 178);
- *podle Beneše*: může pocházet z přídavného jména *svatý*, ale spíše je ze složených osobních jmen (Beneš, 1962, s. 261); *Svato-* + *-š*;
- *podle Matese*: domáci podoba starých složených jmen (např. *Svatobor*, *Svatomír*, *Svatopluk*, *Svatoslav* atd.); dříve měla jména předurčovat osud nositele a chránit ho před nebezpečím, proto bývala zrovna tato jména tak častá; osoba mohla být také pojmenována podle vsi Svaté Pole nebo jiného místního jména se „svatým“ v názvu (Mates, 2003, 282–284);
- *podle Knappové*: OJ *Svatomír*, *Svatoslav*, *Svatobor* a *Svatopluk* jsou slovanského původu, první jméno se vykládá jako „mírumilovný“, druhé znamená „silou slavný“, třetí „silný bojovník“, čtvrté „silný v plucích“, „silný v dobru“ (Knappová, 2006, s. 258).

Šimák (Šimáková)

- *podle Moldanové*: příjmení vychází z OJ *Šimon* (latinská a německá podoba Simon, hebrejská Šimhón), znamená naslouchající (Moldanová, 2006, s. 183);
- *podle Beneše*: vytvořené z OJ se sufixem *-ák* většinou z hypokoristik se sufixem *-a* (*Šim-a* > *Šim-ák*) (Beneš, 1962, s. 77);
- *podle Knappové*: jméno hebrejského původu, vykládáme ho jako „slyšící“, „naslouchající“ (Knappová, 2006, s. 260);
- *podle Matese*: Mates se ve výkladu shoduje s ostatními, podle jeho slov se současní jazykovědci v názorech na původ tohoto (a příbuzných příjmení) shodují (Mates, 2002, s. 246–248).

Thonová

- z domácké podoby OJ *Anton*: *Thon*, *Tohn*, *Ton*; též z německého apelativa ve významu „hlína“ (Beneš, 1989, s. 170, 180).

Tomášková

- *podle Moldanové*: deminutivum z OJ *Tomáš* – aramejského původu – theómá (dvojče, blíženeček); 124. nejrozšířenější české příjmení (Moldanová, 2006, s. 198);
- *podle Beneše*: zdvojnásobení křestního jména se sufixem *-ek* (Beneš, 1962, s. 109);

- *podle Knappové*: staré biblické jméno aramejského původu, pochází z aramejského teómá, což znamená „dvojče“, „bližnec“ (Knappová, 2006, s. 267);
- *podle Matese*: kromě již řečeného vzpomíná dva slavné nositele jména *Tomáš*, apoštola Tomáše s přívlastkem „nevěřící“ a filosofa a učenice svatého Tomáše Akvinského, který usiloval o sjednocení rozumu a víry (Mates, 2002, s. 264).

Valouch (Valouchová)

- *podle Moldanové*: příjmení utvořeno z OJ *Valentin* (Moldanová, 2006, s. 205);
- *podle Beneše*: Beneš se ve výkladu shoduje s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 72); utvořeno z první části *Val-* a sufixu *-úch* > ***-ouch***;
- *podle Knappové*: *Valentin* jméno latinského původu, pochází ze slova *valere*; vykládáme ho jako „zdravý“ (Knappová, 2006, s. 271–272).

Váňa (Váňová)

- *podle Moldanové*: odvozeno ze základu *Vaň-*, ten z OJ *Václav* (více slavný) (Moldanová, 2006, s. 205);
- *podle Beneše*: domácká podoba jména *Václav* s příponou ***-ňa*** (Beneš, 1962, s. 95);
- *podle Knappové*: *Václav* je jméno slovanského původu a znamená „ať je více slavný“, jméno je predestinační, mělo nositeli předurčit více slávy (Knappová, 2006, s. 271);
- *podle Matese*: shoduje se ve výkladu s ostatními (Mates, 2002, s. 275).

Vaniček (Vaničková)

- *podle Moldanové*: zdobnělina vzniklá ze základu *Vaň-*, ten z OJ *Václav* (Moldanová, 2006, s. 205);
- *podle Beneše*: deminutivum křestního jména se sufixem ***-iček*** < *-ík* + *-ek* (Beneš, 1962, s. 114);
- *podle Knappové*: *Václav* je jméno slovanského původu a znamená „ať je více slavný“, jméno je predestinační, mělo nositeli předurčit více slávy (Knappová, 2006, s. 271);
- *podle Matese*: jedná se o dvojnásobnou zdobnělinu (Mates, 2003, s. 326–327).

Vaňura (Vaňurová)

- *podle Moldanové*: příjmení utvořeno ze základu *Vaň-*, ten z OJ *Václav* (více slavný) (Moldanová, 2006, s. 205);
- *podle Beneše*: domácká podoba křestního jména se sufixem *-ura* (Beneš, 1962, s. 100);
- *podle Knappové*: její výklad se shoduje (Knappová, 2006, s. 271).

Vašková

- *podle Moldanové*: odvozeno ze základu *Vaš-*, ten z OJ *Václav* (více slavný) (Moldanová, 2006, s. 206); *Vaš-* se sufixem *-ek*;
- *podle Beneše*: Beneš se ve výkladu shoduje s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 45, 112);
- *podle Knappové*: shoduje se s oběma (Knappová, 2006, s. 271).

Vávra (Vávrová)

- *podle Moldanové*: 53. nejrozšířenější české příjmení; vzešlo z OJ *Vavřinec* (vavřínem ověnčený), to z latinského OJ *Laurentius* (z města *Laurenta*) (Moldanová, 2006, s. 206); zkráceno *Vávř-* a přidán sufix *-a*;
- *podle Beneše*: jak uvádí i Moldanová, příjmení pochází z OJ *Vavřinec*; často se takto pojmenovávali sedláci (Beneš, 1962, s. 45, 59);
- *podle Knappové*: Knappová charakterizuje jméno *Vavřinec* stejně jako Moldanová, navíc uvádí pouze latinské základové slovo *laurus*, které se překládá jako *vavřín* (Knappová, 2006, s. 273);
- *podle Matese*: kromě již řečeného *Mates* zmiňuje, že *Vávrou* mohl být i člověk, který se přestěhoval z *Vávrovic*, *Vavřince* a dalších podobně pojmenovaných vsí (Mates, 2002, s. 277–279).

Vondra (Vondrová)

- *podle Moldanové*: příjmení utvořeno z OJ *Ondřej* (z řeckého OJ *Andreas*, znamená mužný, odvážný) (Moldanová, 2006, s. 214);
- *podle Beneše*: pochází ze jména *Ondra*, což je odvozenina křestního jména *Ondřej* (Beneš, 1962, s. 59); nářeční podoba má protetické *v-*: *Vondr-a*;
- *podle Knappové*: *Ondra* je osamostatnělá zkrácenina jména *Ondřej*, to je řeckého původu (*Andreas*), vykládáme ho jako „mužný“, „statný“ (Knappová, 2006, s. 225–226);

- *podle Matese*: vedle řečeného Mates ve svém výkladu připomíná apoštola Ondřeje a jeho mučednickou smrt, byl přivázán řetězy na šikmo postavený kříž do podoby „X“ (připomíná řecké písmeno „CH“ ze slova Christos), z této příhody vzešel technický termín ondřejevský (ondřejský) kříž (Mates, 2002, s. 289–290).

Vrchota (Vrchotová)

- *podle Moldanové*: příjmení má původ v OJ *Vrchoslav* nebo v názvu obce *Vrchotice*, dotyčný se odtamtud přistěhoval (Moldanová, 2006, s. 216);
- *podle Beneše*: vzniklo ze starobylého OJ, které se stalo příjmením zpětným odvozením z místního jména, konkrétně osady *Vrchotice* (Beneš, 1962, s. 50).

Wolf (Wolfová)

- *podle Moldanové*: *Wolf* znamená německy vlk; nejspíše však je příjmení odvozené z OJ *Wolfgang* („vlčí krok, chod“); také může znamenat válečné tažení; toto jméno bylo podle Moldanové oblíbené u chodských a klatovských židovských rodin za Benjamin (Moldanová, 2006, s. 213, 219);
- *podle Matese*: *Wolf* je vlk v německém i anglickém jazyce, příjmení se k nám většinou dostalo s německými kolonisty; „vlkem“ mohli být pojmenováni předci draví a odvážní, hladoví (mít hlad jako vlk), zkušeni (mořský vlk), lakomí, krutí nebo s „vlčími zuby“ či šedými vlasy a vousy; v České republice není žádné místní jméno s Wolfem v názvu, ale v anglicky a německy mluvících zemích jich je hodně, proto může mít příjmení původ i zde (Mates, 2003, s. 345–346).

Zábušek

- asi z OJ *Zabuch*, zdrobněním *Zábuš* + *-ek*.

Žalman

- *podle Moldanové*: *Žalman* je obdoba OJ *Šalamoun* (Moldanová, 2006, s. 179, 225);
- *podle Beneše*: uvádí stejné informace jako Moldanová (Beneš, 1962, s. 53);
- *podle Knappové*: *Šalamoun* je biblické jméno hebrejského původu, původní hebrejská podoba byla Šelómóh; znamená mírumilovný (Knappová, 2006, s. 259).

4.2 Příjmení podle původu, z apelativních názvů míst a z vlastních místních jmen

Další významnou skupinu českých příjmení reprezentují příjmení utvořená z místních jmen. Už od dob středověku bylo časté pojmenovat člověka podle jeho původu a způsobů jejich odvozování je hodně.

Nejrozšířenějším sufixem je **-ský** (po splývání a zjednodušování na švu i **-cký**; např. *Kopecký*). Podobně je tomu i u MJ zakončených na přípony *-ice, -ín, -ka, -ky, -na, -ná, -ec, -eč*, jen se nejprve jmenované sufixy odsunou (*Pardubice* > *Pardubský*). V některých případech je nutné MJ s ohledem na jednodušší výslovnost rozšířit (*Zboží* > *Zbož-en-ský*). V této kategorii najdeme i zdrobněliny (*Morava* > *Morávek*), příjmení z ustrnulých předložkových pádů (*Skamene*) či příjmení vzniklá z 2. pádu MJ (*Chaloupek*). Stává se, že původ příjmení můžeme vykládat z více různých MJ (*Voleský* < *Olešná, Olešnice, Olešník* atd.). Do této skupiny příjmení řadíme i příjmení z domovních znamení nebo erbů (dům se znamením anděla > *Anděl*), příjmení z obyvatelských názvů (*Pražák* < *Praha*), příjmení z názvů kmenů, zemí a národů (*Hanák, Němec*) a další (Moldanová, 2004, s. 16–17).

Do tohoto oddílu spadá ze soupisu obyvatel Dobřenic 24 příjmení a 11 z nich je tvořeno pomocí přípony *-ský (-cký)*. Tuto kategorii jsem rozdělila na tři podskupiny (nejvíce zastoupená je třetí):

- příjmení z apelativ;
- příjmení z vlastních jmen místních.
- příjmení z názvů kmenů a národů;

4.2.1 Příjmení z apelativních názvů míst

Dolejší

- *podle Moldanové*: příjmení ve většině případů vzešlo k rozlišení jmenovců (Moldanová, 2004, s. 43); *Dolejší* bydlel dole;
- *podle Beneše*: Beneš uvádí totéž co Moldanová (Beneš, 1962, s. 257);
- *podle Matese*: *Dolejší* bydleli původně v dolní (dolejší) části vesnice či města; přímým opakem jsou Hořejší (Mates, 2002, s. 51–52).

Hájek (Hájková)

- *podle Moldanové*: 14. nejrozšířenější příjmení; apelativum *háj* (listnatý/hájený les) a deminutivní sufix *-ek*; také může pocházet z apelativa *hájek* (pastýř koní), v židovských rodinách z OJ *Chajem* (Moldanová, 2004, s. 58);
- *podle Beneše*: příjmení je odvozeno z názvu pozemku (Beneš, 1962, s. 164);
- *podle Matese*: ve výkladu se Mates shoduje s Moldanovou, první význam určuje podle bydliště, tedy *Hájek* byl ten, „kdo bydlel poblíž nějakého lesíčku“, druhý je *Hájek* coby ten, „kdo pásal koně“; „háje“ byly jedny z přírodních svatyní pro bohy starých Slovanů, konaly se tam obřady (Mates, 2002, s. 69–70).

Kopečný (Kopečná)

- *podle Moldanové*: označovalo člověka bydlícího na, nebo pod kopcem; synonymem k příjmení *Kopecký*; 34. nejrozšířenější české příjmení (Moldanová, 2004, s. 90);
- *podle Beneše*: řadí příjmení do skupiny příjmení pocházejících z adjektiv odvozených z obecných zeměpisných jmen bez předložky, obsahuje příponu *-ný* (Beneš, 1962, s. 166);
- *podle Matese*: shoduje se s Moldanovou, příjmení dostal i ten, kdo bydlel poblíž kopce nebo vršku nebo se odtamtud přestěhoval; umělé kopy (hromádky) se také vytvářely na hranicích jednotlivých panství a neměly se překračovat, až později byly kopy vystřídány kamennými mezníky (Mates, 2002, s. 125–126).

Pasecká

- *podle Beneše*: Beneš příjmení řadí do skupiny „z adjektiv odvozených z obecných zeměpisných jmen“; vzešlo tedy z názvu paseky a pojmenovali tak většinou člověka žijícího poblíž větší paseky (Beneš, 1962, s. 166).

4.2.2 Příjmení z vlastních jmen místních

Dobřenský

- z místního jména *Dobřenice*, ze základu *Dobřen-* a sufixu *-ský*.

Jičínský (Jičínská)

- *podle Moldanové*: je pojmenovaný podle města *Jičín* (Moldanová, 2004, s. 76);
- *podle Beneše*: příjmení odvozené sufixem *-ský* pochází z místního jména se sufixem *-ín* (Beneš, 1962, s. 151).

Klucky

- *podle Moldanové*: má původ v místním jménu *Kluky* (vesnice v jižních Čechách) (Moldanová, 2004, s. 85);
- *podle Beneše*: Benešův výklad se také přiklání k místnímu jménu *Kluky* (Beneš, 1962, s. 154).

Kutner

- *podle Moldanové*: odvozenina z německého názvu *Kutné Hory* (Kuttenberg) (Moldanová, 2004, s. 101); k základu *Kutn-* se přidává německý sufix *-er*.
- *podle Beneše*: Beneš naopak přikládá původ příjmení k řemeslu *kutnáře*, který vyráběl sukno (Beneš, 1962, s. 218).

Likovský (Likovská)

- může pocházet z příjmení *Likavský*, a to je z MJ *Likava*, *Likavka* (*Likava* = hrad, *Likavka* obec, vše je na Slovensku).

Mrklovská

- *podle Moldanové*: příjmení odvozeno z místního jména *Mrklov* u *Jilemnice* (Moldanová, 2006, s. 121).

Ponikelská

- *podle Moldanové*: z místního jména *Poniklá* (Moldanová, 2006, s. 145);
- *podle Beneše*: Beneš se ve výkladu shoduje s *Moldanovou* (Beneš, 1962, s. 153).

Rosecká

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z místního jména *Roseč* (Moldanová, 2006, s. 157);
- *podle Beneše*: k názvu *Roseč* Beneš dodává, že je původem ze starobylých měkkých přivlastňovacích jmen (Beneš, 1962, s. 151–152).

Stříteská

- *podle Moldanové*: odvozené z místního jména *Střítež* (Moldanová, 2006, s. 177).

Vanický (Vanická)

- příjmení je odvozeninou z názvu obce Vanice (něm. Wanitz), je to část města Vysoké Mýto;
- *podle Moldanové*: také může pocházet ze základu *Vaň-*, ten z OJ *Václav* (více slavný) (Moldanová, 2006, s. 205); možná přivlastňuje rodině.

Zabilanská

- může se vztahovat k MJ *Bylany* > *Bylanská/Bilanská* i *Zabylanská/Zabilanská*.

Žďárský (Žďárská)

- *podle Moldanové*: nejčastěji pojmenováno podle místního jména *Žďár*; také může pocházet z apelativa *žďár* (vyždářený, vypálený les) (Moldanová, 2006, s. 226);
- *podle Beneše*: příjmení tohoto typu si dávali lidé v období humanismu jako třetí jméno, označovalo místo jejich narození (Beneš, 1962, s. 148).

Jiným způsobem vzniklo příjmení Prouza:

Prouza

- *podle Moldanové*: má nejspíše původ ve staročeském příslovci *prúze* (prudčeji), také může být podobou počeštěného příjmení *Praus* (z místního jména Prusy u Vyškova, Brusov u Ústíku a dalších) (Moldanová, 2006, s. 147, 149).

4.2.3 Příjmení z názvů kmenů a národů

Hanáková

- *podle Moldanové*: Hanák označuje člověka z Hané, 126. nejrozšířenější příjmení (Moldanová, 2004, s. 59);
- *podle Beneše*: pojmenováno podle našich krajů a kmenů (Beneš, 1962, s. 182);

- *podle Matese*: Mates se dále zabývá původem pojmenování Hané, jazykovědci se domnívají, že šlo jako v případě Moravy o postup, kdy na krajinu přešlo jméno řeky, přihrávají tomu dvě možnosti: keltské ganna pro kamenitou půdu (mohlo tedy jít o řeku s kamenitým korytem) a germánské gana, což znamená bohatá (mohla být bohatá rybami či zlatonosným pískem); nemáme ovšem žádné důkazy, proto jsou to pouhé spekulace (Mates, 2002, s. 70–71).

Horváth

- *podle Moldanové*: pochází z maďarské podoby národního jména *Charvát*; 101. nejrozšířenější české příjmení (Moldanová, 2004, s. 67);
- *podle Beneše*: uvádí tvar *Horvát*, jedná se o maďarské pojmenování z názvu slovanského kmene *Chorvatů* (Beneš, 1962, s. 182);
- *podle Matese*: upřesňuje tvrzení Moldanové, tvrdí, že jde o „maďarskou podobu etnického názvu *Charvátů/Chorvatů*“ (Mates, 2002, s. 89); za rozšíření tohoto příjmení u nás může poválečná migrace ze Slovenska, kde je výskyt maďarských jmen častý, také situace po rozdělení bývalého Československa, protože se hodně Slováků s pobytem v Čechách přihlásilo k české národnosti (Mates, 2002, s. 89).

Morávek (Morávková)

- *podle Moldanové*: utvořeno z místního jména *Morava*, znamená člověka z Moravy (Moldanová, 2006, s. 120); *Moráv-* + *-ek*;
- *podle Beneše*: je součástí skupiny příjmení podle ostatních zemí koruny české, tedy podle Moravy, jak uvádí Moldanová (Beneš, 2006, s. 182);
- *podle Matese*: lidé takto pojmenování mohli pocházet z Moravy nebo z vesnice s „Moravou“ v názvu; sám nebo někdo z jeho blízkých měl styky s Moravou, přivedl si odtamtud manželku; další a dosud nezmíněnou možností je označení podle stejnojmenné řeky Moravy², člověk tedy třeba žil blízko ní (Mates, 2003, s. 209–210; Mates, 2002, s. 172–173).

Němeček (Němečková)

² Indoevropský kořen dnešní řeky Moravy je *mar-* a znamená vodu, močál (Mates, 2002, s. 173).

- *podle Moldanové*: zdrobnělina přízviska *Němec*, takto se označovali přistěhovalci z německých zemí; také mohlo být příjmení odvozeno od přídavného jména němý (Moldanová, 2006, s. 125); *Němec* > *Němeč-ek*;
- *podle Beneše*: přízvisko ze jména německého národa (Beneš, 1962, s. 183);
- *podle Matese*: deminutivum jména Němec, které označovalo přistěhovalce z Německa, člověka s německou manželkou, kontakty s tamějšími obyvateli nebo někoho, kdo německý národ často vychvaloval atd.; mohl se přistěhovat z místa s německým názvem nebo mít vývěsní štít napsaný německy, potom by šlo o rozlišovací označení vůči jiným; samotné jméno Němec má své kořeny u starých Slovanů, ti svým sousedům nerozuměli a jejich mluvu přirovnávali ke skřekům, které vydávali jejich hluchoněmí, proto je nazvali němými, němci (Mates, 2002, 179–181).

Poláček (Poláčková)

- *podle Moldanové*: zdrobnělina příjmení *Polák*, které je odvozené z polské národnosti, znamená „ten, kdo přišel z Polska“; dalšími možnostmi původu je staročeské apelativum *polan* (ten, kdo obdělává pole) či místní jméno *Pole*; *Polák* se také říkalo polské minci nebo venkovanovi (Moldanová, 2006, s. 145);
- *podle Beneše*: příjmení s původem v názvu slovanských národů (Beneš, 1962, s. 183);
- *podle Matese*: k výčtu, který uvedla Moldanová, Mates přidává ještě další důvody pojmenování: dotyčný nemusel pocházet z Polska, ale mohl mít odtamtud manželku, být s Poláky ve styku či o nich často hovořit (Mates, 2002, s. 199–200).

Štajer (Štajerová)

- *podle Moldanové*: podle názvu rakouské spolkové země *Štýrska (Steiermark)*, také z místního jména v Horních Rakousích (Moldanová, 2006, s. 189);
- *podle Beneše*: uvádí totéž co Moldanová, z rakouského místního jména (Beneš, 1962, s. 183).

Vlášková

- *podle Moldanové*: zdrobnělina odvozená z příjmení *Vlach*, to pochází z národních jmen románských národů; také může být domácí podobou OJ *Vladimír*,

- Vlastibor* apod.; dále apelativum *vlach* znamená zedník, říkalo se tak kupcům s cizokrajným kořením apod. (Moldanová, 2006, s. 210–211); využít sufix *-ek*;
- *podle Beneše*: deminutivum OJ *Vlastibor* nebo jméno románského národa (Beneš, 1962, s. 112, 284);
 - *podle Matese*: kromě již řečeného *Mates* upřesňuje, že *Vlach* se mohl přestěhovat buď z Itálie, nebo z města či vesnice mající „*Vlacha*“ v názvu, např. *Vlachov*, *Vlachovice*; zastává ovšem názor, že nejrozšířenější původ je ze starých českých jmen, z první slabiky + přípony *-ch* (Mates, 2002, s. 282–283).

4.3 Příjmení z apelativ

Třetí kategorie příjmení tvořící příjmení z apelativ (substantiva, adjektiva, verba, adverbia, partikule a interjekce obecného významu) je velmi rozmanitá. Tato příjmení v sobě zahrnují hodnocení či vztah k pojmenovávanému jedinci, mohla být metaforou i výsměchem; často se ze škodolibosti lidé označovali opakem, např. člověk velkého vzrůstu dostal jméno *Malý*.

Přídavná jména nejlépe posloužila k fyzické a duševní charakteristice člověka. Vyskytovala se ve jmenném tvaru (*Krčh*) i ve složeném (*Veselý*) a jejich odvozeniny se utvářely krácením (*Nerud* < nerudný), ze zdobnělin (*Hobzík* < hobezný) a pomocí přípon: **-a** (*Zelena* < zelený), **-s** (*Holas* < holý), **-š** (*Hrubeš* < hrubý), **-ch** (*Modroch* < modrý), **-č** (*Maláč* z malý), **-c** (*Hrubec* z hrubý), **-k** (*Holík* < holý).

I příjmení z přídavných jmen odrážela charakteristiku člověka, především tak zvýrazňovala části těla, duševní a tělesné vlastnosti, dojmy a vjemy, jimiž se dotyčný člověk vyznačoval, nebo naopak. Výrazná jsou příjmení z názvů sociálních skupin (*Měšťan*, *Voják*), řemesel (*Kovář*, *Švec*), dopravních prostředků (*Kočár*), hudebních nástrojů (*Trubka*), mincí (*Halíř*), nadpřirozených bytostí (*Čert*), zvířat (*Liška*), rostlin (*Jedlička*) a další.

Skupina příjmení mající původ ve slovesech je také početná, byla tvořena nejčastěji z příčestí minulého činného (*Vyskočil*), ale zastoupeny byly i jiné tvary. Příjmení, která vznikla z nesklonných slov, mají svůj základ ve rčení či přezdívkách (*Tenkrát*, *Řach*). (Moldanová, 2004, s. 17–22).

Tato skupina je z mého soupisu příjmení bezesporu nejpočetnější, je jich tu 86. Děním ji na dílčí podskupiny uvedené v metodologii; nejvíce příjmení (45) jsem zařadila do první podskupiny, o něco méně (24) do druhé. Ve třetí najdeme pouze dvě.

4.3.1 Příjmení podle vlastností fyzických a duševních

Bila (Bilová)

- může být i z adjektiva bílý; z tvaru *Bíl-* + *-a*; došlo ke zkrácení.

Bílek

- *podle Moldanové*: příjmení odvozeno z *bíl* – jmenný tvar přídavného jména *bílý* (Moldanová, 2004, s. 31); připojen sufix *-ek*;
- *podle Beneše*: zdvojnásobení podoby *Bíl* nebo podstatné jméno utvořené ze složeného adjektiva *bílý* ve jmenném tvaru (Beneš, 1962, s. 264);
- *podle Matese*: Mates udává totéž, co Moldanová; k základu *Bíl* (staročeská podoba *Biel*) byl přidán běžný sufix pro deminutiva *-ek*; dříve se označením *Bílek* pojmenovávala mladší osoba, většinou Bílův potomek, v dalších případech *Bíl* menší postavy či chudší; *bíl/biel* znamenalo bílý, ve spojitosti s člověkem šlo pravděpodobně o osobu s nápadně bílou pletí nebo bílými vlasy apod. (Mates, 2002, s. 25–26).

Černý (Černá)

- *podle Moldanové*: odvozené z přídavného jména *černý*, páté nejčastější české příjmení (Moldanová, 2004, s. 39);
- *podle Beneše*: pojmenování podle tmavé barvy pleti (Beneš, 1962, s. 255);
- *podle Matese*: osoba s tímto jménem měla nápadně černé vlasy, tmavou pleť, černé vousy či oči apod., dále mohlo mít příjmení původ v oblibě černé barvy šatů, koní atd. (Mates, 2002, s. 42–43).

Červenka (Červenková)

- *podle Moldanové*: vzešlo z přídavného jména *červený*, obsahuje deminutivní sufix *-ka*, *červenka* je název ptáka, apelativum *červenka* znamená červenou půdu, dobytčí nemoc atd. (Moldanová, 2004, s. 39);

- *podle Beneše*: pojmenování podle drozdovitého ptáka (Beneš, 1962, s. 193);
- *podle Matese*: osoba pojmenovaná *Červený/Červenka* mohla mít červenou pleť či vlasy, nebo vlastnit sad s červenými jablky, chovat červené krávy, hospodařit s červenicí (červenou půdou) apod. (Mates, 2002, s. 43–44).

Červinka

- *podle Moldanové*: původ příjmení je stejný jako v případě Červenky, červené půdě se též říkalo *červinka*, *červinky* jsou i druhem jablek (Moldanová, 2004, s. 39–40);
- *podle Beneše*: pojmenování podle drozdovitého ptáka (Beneš, 1962, s. 193);
- *podle Matese*: výklad se shoduje s Benešovým (Mates, 2002, s. 43–44).

Čížková

- *podle Matese*: příjmení *Čížek* vzniklo ze staročeského *číž* přidáním deminutivní přípony *-ek*; byli to lidé, kteří uměli hezky zpívat, měli veselou povahu, byli těkaví a neposední či se jednalo o vyhlášeného lovce ptáčků, také mohlo jít o moravskou přezdívku přistěhovalcům z Čech (Mates, 2002, s. 45–46);
- *podle Moldanové*: původ ve staročeském apelativu *číž* (pták čížek) (Moldanová, 2004, s. 40);
- *podle Beneše*: Benešův výklad je stejný jako Matesův a Moldanové, příjmení bylo odvozeno z názvu ptactva (Beneš, 1962, s. 192).

Doubková

- *podle Moldanové*: *Doubek* má původ podle názvu stromu; je to zdrobnělina vzniklá ze slova *dub* a sufixu *-ek*, znamenal nejen malý dub, ale i dub pěkně rostlý, mladý apod. (Moldanová, 2004, s. 43);
- *podle Beneše*: Beneš se shoduje s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 200);
- *podle Matese*: výklad Matese je stejný jako Moldanové, nicméně kromě kladných vlastností (švarný jako doubek, silný, pevný, zdravý) uvádí i případy, kdy se jednalo o opak – „tupý jako dub“, být nechápavý, „dřevěný“, nemehlo a mlčet, to lidé mohli jak z nevědomosti, tak z loajality (Mates, 2003, s. 63–64).

Heč (Hečová)

- *podle Moldanové*: vzešlo z citoslovce *heč*, které vyjadřuje chlubení nebo výsměch; Moldanová také uvádí možnost, že se příjmení vyvinulo z OJ začínajícího na *He-* (Moldanová, 2004, s. 61).

Hladík (Hladíková)

- *podle Moldanové*: pochází z přídavného jména *hladký*, ze slovesa *hladit* nebo z apelativa *hladík* (druh hoblíku, rašple) (Moldanová, 2004, s. 64);
- *podle Beneše*: zdobnělina pocházející ze slovesa s příponou *-ík* (Beneš, 1962, s. 288);
- *podle Matese*: varianta podle přídavného jména *hladký* je odvozena z vlastností tělesných (hladká líčka, hladká pleť) a duševních (mírný, uhlazený, vychovaný); Mates také připomíná přirovnání *hladký* jako úhoř, v němž *hladký* znamená úlisnost, poté *hladit* proti srsti ve smyslu kritizovat, práci jen tak *hladit* (moc jí nedat), *hladička* nářečně označuje žehličku atd. (Mates, 2003, s. 91–92). V případě původu příjmení v nástrojích (hoblík) mohli Hladíkem „předkové nazvat toho, kdo hladil v nepřeneseném smyslu slov, užívat stejnojmenného nástroje, ať už to byl hoblík nebo některý jiný.“ (Mates, 2002, s. 77–78);
- *SSJČ*: *hladík* je menší hoblík k jemnějšímu rovnání ploch nebo se takto označuje nůž k obrábění kovů.³

Hloušková

- *podle Moldanové*: značí nahluchlého člověka (Moldanová, 2004, s. 64);
- *podle Matese*: se skromným vysvětlením Moldanové se shoduje Mates; *Hloušek* je zdobnělinou jména *Hlouch* (jmenný tvar přídavného jména *hluchý*) a znamená člověka s narušeným sluchem, tedy nahluchlého či hluchého; mohlo jít i o ironické přídomky z obrátů „dělá, že neslyší“ nebo „slyší jen to, co chce“, z čehož vyplývá lenost, nesamostatnost nebo i zbabělost (Mates, 2003, s. 94–95).

Horký (Horká)

- *podle Moldanové*: z přídavného jména *horký* (Moldanová, 2004, s. 67);

3

<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=hlad%C3%ADk&sti=EMPTY&where=hesla&hsu bstr=no> (citováno 9. 3. 2017).

- *podle Beneše*: pochází z adjektiva označujícího jakost smyslových počitků a vjemů (Beneš, 1962, s. 257);
- *podle Matese*: podle Matese se takto nazývali lidé s horkou krví či hlavou, tedy lidé vznětliví a ukvapení, na druhou stranu se mohli rozhořčit nad nějakou nespravedlností a být horliví, vášniví a vroucí v dobrém smyslu slova; ve starších dobách znamenalo horký a hořký totéž, a sice hořet, pálit, proto tu je možnost, že dnešní „horký“ znamená i zahořklého člověka (Mates, 2002, s. 88).

Hrouda

- *podle Moldanové*: má původ v apelativu a nejspíše šlo o přezdívku podle podoby či pozemku (Moldanová, 2004, s. 69); *Hrouda* mohl být nazván i člověk nemotorný, pohybově nešikovný;
- *podle Beneše*: Beneš řadí příjmení do skupiny mající původ v názvech nerostů, zemin a kovů (Beneš, 1962, s. 203).

Hubálková

- *podle Moldanové*: zdobnělina pocházející z apelativa *huba*, což byl ve staročestíně ret, později se změnila v hrubé pojmenování úst, místy i obličej (Moldanová, 2004, s. 70);
- *podle Beneše*: pojmenování podle části obličej (Beneš, 1962, s. 224);
- *podle Matese*: Mates se v původu příjmení s Moldanovou shoduje, jen více dopodrobna rozebírá, důvody pojmenování. Lidé s příjmením základu *huba* měli nejspíše nápadné velké masité rty, zdobněliny typu *Hubálek* a *Hubáček* byli buď mladší, nebo menšího vzrůstu, také se tak říkávalo dětem *Hubů*. Ale všichni měli ústa „od ucha k uchu.“ (Mates, 2003, s. 109–111).

Chadima (Chadimová)

- *podle Moldanové*: příjmení vzešlo z východočeského apelativa *chadim* (otrapa), u Příbrami se *Chadimem* nazývá hlupák (Moldanová, 2004, s. 71);
- *podle Beneše*: přidává možnost domácké podoby nějakého křestního jména; obsahuje příponu *-ma* (Beneš, 1962, s. 106).

Chlapek (Chlapková)

- *podle Beneše*: příjmení řadí do skupiny označení lidí podle věku a příbuzenských vztahů, mohlo se vyvinout z přezdívky; značí věk a vzrůst (Beneš, 1962, s. 206).

Chudoba

- *podle Moldanové*: z přídavného jména *chudý*, jak majetkem (i ve smyslu poddaný), tak postavou (hubený) (Moldanová, 2004, s. 73);
- *podle Beneše*: příjmení je odvozeno z výdělkových a majetkových vztahů (Beneš, 1962, s. 243);
- *podle Matese*: příjmení je velmi staré (nejstarší zmínka o Chudobovi je z roku 1334), pochází z apelativa *chudý*; Mates stejně jako Moldanová uvádí, že se jednalo o člověka buď nemajetného, nebo hubeného; chudobou se dříve nazývala i jedna léčivá rostlina, také se jím označuje sedmikráska (Mates, 2004, s. 105–107).

Jedlička (Jedličková)

- *podle Moldanové*: deminutivum názvu stromu (jedle), má sufix *-ička* a přeneseně znamená urostlého a pěkného člověka (Moldanová, 2004, s. 76);
- *podle Beneše*: Beneš podává stejný výklad jako Moldanová (Beneš, 1962, s. 201);
- *podle Matese*: přidává k výkladu Moldanové ještě další možnosti; *Jedlička* se mohl jmenovat někdo, kdo se přistěhoval z vesnice mající v názvu *jedli* (*Jedlá*, *Jedlany*, *Jedlina* atd.), nebo člověk, který měl na pozemku nápadnou jedli či bydlel u jedlového lesa; také se Jedličkou nazýval „malý Jedla“, tedy potomek Jedly nebo Jedla menšího vzrůstu (Mates, 2002, s. 103–104).

Kopřiva

- *podle Moldanové*: z názvu rostliny *kopřivy*; přezdívalo se tak sarkastickému člověku; Moldanová též uvádí přísloví „mráz kopřivu nespálí“ (Moldanová, 2004, s. 90);
- *podle Beneše*: příjmení patří do skupiny vzniklé z názvů domácích koření, léčivých bylin apod. (Beneš, 1962, s. 198);
- *podle Matese*: kopřivou se nazýval člověk nepoddajný jak v kladném slova smyslu (silný, otužilý), tak v záporném (nehodný, zlý); *kopřiva* byla i urážka,

znamenal nemanželské dítě, „dítě počaté v kopřivách“; také se nabízí varianta původu v místních jménech *Kopřivnice*, *Kopřivné* atd., dále člověk mohl mít pozemek zarostlý kopřivami (Mates, 2002, s. 126–128).

Kotek (Kotková)

- *podle Moldanové*: z apelativa *kot* (kocour; v lašském nářečí se takto označuje nepálená cihla); dále mohl *kotek* znamenat kotník (Moldanová, 2004, s. 92);
- *pod Matese*: *kotek* je zdobnělinou slova *kot* (kočičí samec, tedy kocourek), znamenal kotník (možná i koleno), vepřová kolínka ze zabijačky, a především lidový tanec, který byl součástí lidových zábav; další významy Mates uvádí skrze frazeologismy: natahovat koty (nohy), sednout si na kotek (bobek), tahat se o psí kot (kost), kouká jako kůtě (kotě) devátej den a další (Mates, 2003, s. 155–157);
- *podle Beneše*: příjmení pochází z názvu domácích zvířat (Beneš, 1962, s. 190).

Krátoška (Krátošková)

- *podle Moldanové*: utvořeno z přídavného jména *krátký* (Moldanová, 2004, s. 94);
- *podle Beneše*: zdobnělina s příponami **-oš** a **-ka** vzniklá z přídavného jména *krátký* (Beneš, 1962, s. 261);
- *podle Matese*: předci dnešních Krátkých byli nejspíše „malého vzrůstu“, nicméně mohla se zde projevit ironie a nositelé příjmení naopak vyčnívali dlouhou či velikou postavou (Mates, 2002, s. 137–138).

Kudláčková

- *podle Moldanové*: zdobnělina apelativa *kudla* (nůž), odvozenina kudlička přeneseně znamenala hubeného člověka, *kudláč* se označoval „ten s kudlatými (zcuhanými) vlasy“ (Moldanová, 2004, s. 98);
- *podle Beneše*: Beneš uvádí totéž, původ příjmení v názvu kovových nástrojů i možnou příbuznost se slovem *kudláč*, kterým byl „ten, kdo má kudlaté, kudrnaté vlasy“ (Beneš, 1962, s. 27, 234).

Kuře (Kuřová)

- *podle Beneše*: příjmení podle domácího ptactva (Beneš, 1962, s. 192);

- Zuzana Janovská (2010, s. 32) ve své bakalářské práci s názvem *Domestikovaná zvířata ve frazeologických přirovnáních* poukazuje na skutečnost, že *kuře* je ještě mládě, tedy malé, mladé a nezkušené, na ukázkou uvádí výstižný frazém „kuře chce být chytřejší než stará slepice“.

Kysela

- *podle Moldanové*: odvozeno ze jmenného tvaru přídavného jména *kyselý* či ze substantiva *kysel/kyselo* (kyselá, zelná nebo podkrkonošská polévka) (Moldanová, 2004, s. 101);
- *podle Beneše*: Beneš uvádí stejné možnosti jako Moldanová, původ v adjektivu *kyselý* i v názvu tekutých jídel – polévce (Beneš, 1962, s. 231, 259).

Liška (Lišková)

- *podle Moldanové*: pojmenováno podle zvířete *lišky*, tedy zvířete rezavého a chytrého (Moldanová, 2004, s. 107);
- *podle Beneše*: původ příjmení je v názvu šelmy *lišky*; *liška* je také argotické posměšné označení zlatých mincí; některé domy v Praze a jejím okolí dříve dostávaly domovní znaky (často zvířecí) a z nich mohla přijmout rodina své jméno (Beneš, 1962, s. 176, 191, 237);
- *podle Matese*: důvodem k pojmenování člověka podle *lišky* mohly být „nápadně zašpičatělé uši, ostrý tvar obličeje s dominantním špičatým nosem, rezavé vlasy či vousy a také pihy“; s ohledem na duševní stránku se jednalo o osobu chytrou, lstivou a bystrou; také tu je možnost, že předci *Lišků* bydleli ve vsi s „liškou“ v názvu, bydleli pod *Liščí horou* nebo u *Liščího potoka*; mohli mít *lišku* v erbů nebo mít oblibu v houbách *liškách* (Mates, 2002, s. 153–154).

Luňáková

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z názvu dravého ptáka (Moldanová, 2004, s. 109);
- *podle Beneše*: pojmenování podle orlovitého ptáka, nejspíše podle podobně zahnutého nosu (Beneš, 1962, s. 186, 195).

Málek (Málková)

- *podle Moldanové*: pochází z přídavného jména *malý* (Moldanová, 2006, s. 111);

- *podle Beneše*: buď zdrobnělina jmenné podoby *mál/mal*, nebo podstatné jméno utvořené z přídatného jména *malý* (Beneš, 1962, s. 264);
- *podle Matese*: zastává stejný názor jako Beneš, jen připomíná deminutivní sufix *-ek*, který může značit člověka menšího, než byl *Malý*; také je zde možnost odvození od OJ *Malachiáš* (prorok) (Mates, 2002, s. 159–160).

Malý (Malá)

- *podle Moldanové*: 40. nejrozšířenější příjmení, je to adjektivum a vzešlo z něj velké množství dalších příjmení (Moldanová, 2006, s. 112);
- *podle Beneše*: přídatné jméno *malý* související s tvarem a velikostí těla a celkovým vzhledem člověka; stejně jako *málek* může pocházet ze jmenného tvaru *mál* (Beneš, 1962, s. 253–254);
- *podle Matese*: ve většině případů se takto pojmenoval člověk s malou postavou, pokud nešlo o ironické označení opaku, tedy nějakého dlouhána (Mates, 2002, s. 161–162).

Mucha (Muchová)

- *podle Moldanové*: z nářečního apelativa *mucha* (moucha) (Moldanová, 2006, s. 122);
- *podle Beneše*: podává stejný výklad jako Moldanová (Beneš, 1962, s. 196);
- *podle Matese*: příjmení opravdu pochází z názvu hmyzu, důvodem k takovému pojmenování byla nejspíše drobná a slabá postava, odtud plynou ustálená spojení „muší váha“ či „slabý jako moucha“; také mohl být dotyčný divný a mít „mouchy v hlavě“ či bydlet v domě se znamením mouchy (Mates, 2003, s. 210–212).

Novotný (Novotná)

- *podle Moldanové*: 3. nejčastější české příjmení; odvozeno ze starého adjektiva *novotný* (nový) (Moldanová, 2006, s. 128);
- *podle Beneše*: tímto příjmením se označovali všeobecně noví sousedé, proto je dnes tak rozšířené (Beneš, 1962, s. 13–14);
- *podle Matese*: Novotný má stejné důvody pojmenování jako *Novák* či *Nový*: *novotný* byl člověk ve vesnici či městě nový, byl to cizák, na něhož se zprvu domácí nedívali s důvěrou; jednalo se o lidi nové všeobecně, dnes pro ně máme

výraz nováček; také mohli být Novotnými lidé obrázení na novou víru; dále takto nazývali ševce nebo krejčího, který pracoval pouze s novým materiálem a neopravoval nic starého; *Novák* i *Novotný* se spojoval s novátorstvím, pokrokářstvím atd. (Mates, 2002, s. 184–187).

Pokorný

- *podle Moldanové*: 11. nejčastější české příjmení, pochází z přídavného jména *pokorný* (trpělivý, skromný, snášející příkoří); pokora je jednou z nejdůležitějších křesťanských ctností (Moldanová, 2006, s. 145);
- *podle Beneše*: z adjektiva *pokorný*, přiřazovalo se k člověku takové povahy (Beneš, 1962, s. 256);
- *podle Matese*: příjmení se jistě dávalo lidem pokorným, tedy trpělivým, poníženým, skromným a nenáročným, ale v řadě případů určitě bylo dáno jako ironické přízvisko nějakému buřiči a rebelovi; někteří mohli být krotcí, ponížení, převychovaní nebo ve smutku; pokora byl také staročeský obřad⁴, kterým si mohl vrah zajistit vykoupení u příbuzných zabitého; dalšími významy pokorného jsou chudý, ubohý, poslušný, skromný a další, je jich hodně, proto je příjmení tolik zastoupené (Mates, 2002, s. 197–198).

Slaviček

- *podle Moldanové*: zdobnělina apelativa a příjmení *Slavík* (Moldanová, 2006, s. 170);
- *podle Beneše*: příjmení je odvozené ze jména drozdovitých ptáků (Beneš, 1962, 193);
- *podle Matese*: nositel tohoto jména mohl být skvělým zpěvákem (či zpíval špatně, ale rád), bydlet v domě se znamením *slavíka*, přistěhovat se ze vsi se „slavíkem“ v názvu; slavík vychází ze starého základu „solv“, z něhož se později vyvinul pojem „šedý“, a právě tak slavík navenek vypadá, proto i nositel jeho jména mohl být na pohled obyčejně oděný (Mates, 2002, 220–222), (Mates, 2003, s. 264–265).

Sovák (Sováková)

⁴ „Vražedník se musel položit na hrob své oběti a rozpráhnout ruce. Bratr nebožého mu pak opřel špičku meče o prsa se slovy: Již-li jsem tak mocen hrdla tvého, jakos ty byl hrdla bratra mého? A ten musel odpovědět: Již, ale prosím pro Bůh, živ mne“ (Mates, 2002, s. 198).

- *podle Moldanové*: z apelativa sova; přeneseně se tak mohl jmenovat člověk s kulatýma očima, mrzout nebo přebývající v obydlí s domovním znamením sovy; říkalo se tak pekařům (dokládá ustálené spojení „bdí v noci jako sovy“) a v moravském nářečí pojem představuje pant na dveřích; vzniklo ze slovesa s(u)ovat (sunout) (Moldanová, 2006, s. 173);
- *podle Beneše*: vzniklo přechýlením z ženského tvaru, z názvu sovy; sova bývala často domovním znakem (Beneš, 1962, s. 176, 194, 310).

Sýkora (Sýkorová)

- *podle Moldanové*: 51. nejčtenější české příjmení; odvozené z názvu ptáka, dávalo se lidem pohyblivým a pestře oblečeným; v argotu se sýkorou označuje strážník (podle barevné uniformy) (Moldanová, 2006, s. 178–179);
- *podle Beneše*: pojmenování podle apelativa sýkora (Beneš, 1962, s. 193);
- *podle Matese*: předci nositelů tohoto příjmení se mohli přestěhovat ze Sýkořic nebo z jiné vsi se „sýkorou“ v názvu; jedinec mohl být také drobné postavy, čiperný, svárlivý a oblečený v pestrých barvách (Mates, 2002, 241–242).

Špalek (Špalková)

- *podle Moldanové*: z apelativa špalek, také označuje starý druh úlu; přeneseně tak můžeme nazvat člověka nepohyblivého (Moldanová, 2006, s. 188);
- *podle Beneše*: příjmení vzniklé z přezdívky, mohlo být přízviskem pro řemeslníka; v argotu se takto říká sedlákovi (Beneš, 1962, s. 21, 202).

Špás

- *SSJČ*: apelativum špás znamená žert, šprým; také tímto apelativem expresivně vyjádříme nějakou událost, příhodu apod.⁵; člověk s tímto příjmením mohl často žertovat.

Teplý

- *podle Moldanové*: z přídavného jména *teplý*, také může znamenat horlivý (Moldanová, 2006, s. 196);

⁵<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%A1p%C3%A1s&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 10. 4. 2017).

- *podle Beneše*: adjektivum „jakosti smyslových počitků a vjemů“; označuje povahu a sklony člověka (Beneš, 1962, s. 257).

Tichý (Tichá)

- *podle Moldanové*: z adjektiva *tichý*, též může mít význam nenápadný a pokojný; 52. nejčastější příjmení (Moldanová, 2006, s. 197);
- *podle Beneše*: přídavné jméno, může označovat tichého člověka povahou i chováním v práci (Beneš, 1962, s. 256);
- *podle Matese*: prvotní význam příjmení koresponduje s výkladem adjektiva *tichý*; můžeme připojit i další kladné výrazy dobromyslný, mírný a slušný, nicméně opět může jít o ironii a tichost je maskou dotyčného, pod níž se skrývá křikloun, to dokazuje i obrat „tichá voda břehy mele“; také se předci Tichých mohli přestěhovat z vesnice mající toto přídavné jméno v názvu (Mates, 2002, s. 261–262).

Trnka (Trnková)

- *podle Moldanové*: pochází z názvu plodu a keře, na němž roste; trnkou se na Moravě také nazývá švestka; toto příjmení dostal člověk s očima tmavými a pronikavými jako trnka nebo ten, kdo bydlel v domě mezi trnkami (Moldanová, 2006, s. 200);
- *podle Beneše*: název podle drobné dřeviny, trnky (Beneš, 1962, s. 200);
- *podle Matese*: ve výkladu se shoduje s Moldanovou, ale uvádí více možností; trnky jsou totiž pichlavé, proto se často tato vlastnost odrážela i v původu pojmenování, příjmení tedy mohl dostat člověk pichlavý, který ostatní popichoval; s trnkou a jejími trpkými plody souvisí i škleby a zatrpkllost (Mates, 2002, s. 264–265).

Trpák (Trpáková)

- *podle Moldanové*: nářečně apelativum *trpák* znamená nemotoru (Moldanová, 2006, s. 200);
- *podle Beneše*: příjmení ze slovesného základu s příponou **-úk** (Beneš, 1962, s. 290); mohlo by být také ve skupině *Příjmení ze slovesného pojmenování, podle dějů*.

Valášek (Valášková)

- *podle Moldanové*: zdvojnásobení příjmení *Valach*, což může být buď kastrovaný hřebec, přeneseně lenoch (zde valach vznikl ze slovesa válet se), příslušník moravského kmene, pastýř ovcí z oblasti Karpat, nebo lavice v mlýnské místnosti sloužící k ubytování a stravování námezdních pracovníků (Moldanová, 2006, s. 204);
- *podle Beneše*: uvádí stejný původ jako Moldanová (Beneš, 1962, s. 112, 182, 190);
- *podle Matese*: upřesňuje, že se Valáškem mohl stát hospodář, který nedal dopustit na své stádo a chlubil se jím; navíc k výčtu Moldanové uvádí už jen příklad z Valašska, kde říkali *valášek* člověku, který pásal kozy zároveň s ovci (Mates, 2003, s. 322–324).

Vejr (Vejrová)

- *podle Moldanové*: z apelativa *vejr*, spisovně výr (Moldanová, 2006, s. 207); přeneseně se tak mohl jmenovat člověk s velkýma očima, též nelichotivé pojmenování pro člověka nepříliš chytrého, chybujícího;
- *podle Beneše*: pojmenován podle názvu sovy (Beneš, 1962, s. 194).

Veselý (Veselá)

- *podle Moldanové*: z adjektiva *veselý* (Moldanová, 2006, s. 208);
- *podle Beneše*: vzniklo z přídavného jména, nejspíše z přezdívky popisující povahu člověka (Beneš, 1962, s. 256, 311);
- *podle Matese*: 8. nejčastější české příjmení; nejvíce byli takto pojmenováni lidé veselí a optimističtí, ironicky ovšem mohlo příjmení patřit někomu často smutnému; také dostali toto příjmení někteří předci Veselých, kteří se přestěhovali z vesnice či města mající toto adjektivum v názvu (Mates, 2002, s. 279–280).

Voříšek (Voříšková)

- *podle Moldanové*: deminutivum apelativa *(v)ořech* (Moldanová, 2006, s. 214);
- *podle Beneše*: pojmenován podle názvu stromu ořechu a jeho plodů; ořech byl také častým domovním znakem (Beneš, 1962, s. 177, 201); metaforicky znamená i drobného člověka.

Votápka (Votápková)

- *podle Moldanové*: *votápek* se v nářečí říkalo škraloupu na mléce (Moldanová, 2006, s. 215);
- *podle Beneše*: Beneš také uvádí pouze tvar *Votápek* a jeho stejný význam, škraloup (Beneš, 1962, s. 232).

Zelenka (Zelenková)

- *podle Moldanové*: pojmenovává bledého člověka; také může mít původ v místním jménu se zelenou barvou v názvu, např. Zelená u Přeštic (Moldanová, 2006, s. 222);
- *podle Beneše*: má podobný výklad jako Moldanová (Beneš, 1962, s. 260);
- *podle Matese*: k již řečeným informacím dodává, že zelená je barva naděje; dříve i dnes se jí nicméně označoval člověk mladý a nezkušený (zelenáč); také připomíná spojení „zelená krev“, tu mělo nemanželské dítě, proto když na to okolí přišlo, mohlo ho pojmenovat *Zelený, Zelenka, Zelinka* apod. (Mates, 2002, s. 296–297).

4.3.2 Příjmení z názvů řemesel, zaměstnání, pracovních nástrojů, předmětů a výrobků; též podle hodnosti

Bičičtě

- *podle Moldanové*: příjmení je odvozeno z apelativa znamenajícího násadu k *biči*, také se může jednat o přezdívku kočimu či štíhlému člověku apod. (Moldanová, 2004, s. 31);
- *podle Beneše*: příjmení pochází z pojmenování dřevěných nástrojů a náradí (Beneš, 1962, s. 235);
- *SSJČ*: bičičtě znamená držadlo biče či bič samotný.⁶

Císař (Císařová)

- *podle Matese*: slovo *císař* má původ ve jméně Gaia Julia Caesara, jako příjmení nicméně pochází z přezdívky, mohl to být místní blázen, ten, kdo se povyšoval

⁶<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=bi%C4%8Di%C5%A1t%C4%9B&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 9. 3. 2017).

nad jiné anebo člověk, který doopravdy sloužil u císařského dvora, setkal se s císařem či jím byl za něco odměněn atd. (Mates, 2003, s. 46–48);

- *podle Beneše*: příjmení podle vysokých hodností, Beneš sám uvádí, že „mnohdy byl obraz velkého pána namalován na domě, jeho označení se stalo domovním jménem a odtud příjmením, jindy mohl služebník dostat titul svého pána za nevinnou přezdívku, mnohdy si zase vítěz při zápasech odnesl titul krále apod. Někdy byla podnětem k pojmenování takovým jménem podoba s velkým pánem“ (Beneš, 1962, s. 214).

Erbán

- *podle Moldanové*: uvádí, že příjmení Erban pochází ze staročeského apelativa erb (dědic, potomek, majitel dědičného dvorce) (Moldanová, 2004, s. 47).

Fojtík

- *podle Moldanové*: *Fojtík* (zástupce fojta, také obecní sluha) vznikl ze slova *fojt* a sufixu *-ík*; fojtem se na východní Moravě nazýval rychtář, někdy svobodník, ve středověku vyšší úředník (Moldanová, 2004, s. 51);
- *podle Beneše*: Beneš se ve výkladu shoduje s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 222);
- *podle Matese*: příjmení je zdvojnásobením základního jména *Fojt*, které pochází z německého slova *Vogt*; fojtové byli ve středověku původně vysocí královští úředníci, kteří zastupovali feudály a měli moc vykonávat i soudní záležitosti; časem se jejich působení omezilo na panství či město, někde to byli pouze rychtáři; stejně jako Moldanová uvádí, že *fojtíkem* se označoval zástupce fojta nebo pouhý obecní sluha; v některých případech je příjmení Fojtík přetvořené německé vlastní jméno *Veith* (výslovnost ‚fajt‘), česky Vít (Mates, 2003, s. 65).

Kárník (Kárníková)

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z apelativa *kárník*, kterým vyjadřujeme povozníka jezdícího károu či podomního obchodníka, také může označovat ženatého tovaryše, protože si často vozil na káře své věci (Moldanová, 2004, s. 65);
- *podle Beneše*: *kárník* byl člověk převážející na káře náklady nebo přímo ženatý tovaryš, který vozil na káře svůj majetek (Beneš, 1962, s. 217, 221).

Klempíř (Klempířová)

- *podle Moldanové*: pojmenovávali se takto lidé zaměstnaní jako *klempíři* (Moldanová, 2004, s. 84);
- *podle Beneše*: příjmení odvozeno z názvů řemeslníků pracujících s kovy (Beneš, 1962, s. 217);
- *SSJČ*: řemeslník, který zhotovuje předměty z plechu.⁷

Kolářová

- *podle Moldanové*: příjmení utvořeno z apelativa podle řemesla *kolář* (Moldanová, 2004, s. 88);
- *podle Beneše*: patří do skupiny příjmení vzniklých z názvu řemeslníků zpracovávajících dřevo (Beneš, 1962, s. 217);
- *podle Matese*: jak Mates píše, dnes kolářství už prakticky neexistuje, dříve tento řemeslník vyráběl nejen kola k vozu, ale i další jeho dřevěné součásti (Mates, 2002, s. 122–123).

Krčmárek

- *podle Moldanové*: zdvojnásobení apelativa *krčmář* (v nářečí a ve slovenštině se takto nazývá hospodský), vychází ze slova *krčma* (hostinec) (Moldanová, 2004, s. 95);
- *podle Beneše*: příjmení odvozeno z názvu hostinských (Beneš, 1962, s. 221).

Krpata (Krpátová)

- *podle Moldanové*: tvořeno ze staročeského slovesa *krpat*, znamenalo šít boty, proto slovo označovalo ševce přištipkáře (opravář obuvi, většinou nevyráběl a pouze opravoval, protože dělal své řemeslo povrchně, špatně) (Moldanová, 2004, s. 96);
- *podle Beneše*: uvádí pouze zařazení do skupiny příjmení z plných přídavných jmen s nezměněnou samohláskou v základu (Beneš, 1962, s. 259).

Mádlo (Mádlová)

⁷<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=klemp%C3%AD%C5%99&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 9. 3. 2017).

- *podle Beneše*: mádlo je předmět sloužící k opírání (horní část zábradlí, rukojeť velkých předmětů) podnětem k tomuto příjmení byly pravděpodobně rozmanité příhody či podoba s předmětem (Beneš, 1962, s. 241);
- *SSJČ*: mádlo je zastaralé a nářeční označení madla.⁸

Maštálková

- *podle Moldanové*: může být synonymem pro staročeské apellativum *maštalěř* (čeledín, dozorce nad konírnami) (Moldanová, 2006, s. 114);
- *podle Beneše*: původ příjmení je v názvu místnosti, tedy *maštale* (Beneš, 1962, s. 240); *maštál-ka*;
- *SSJČ*: *maštálka* je expresivní zdobnělina slova *maštal* (konírna, stáj, chlév).⁹

Mazanec

- *podle Moldanové*: pochází z apellativa *mazanec* (kulaté velikonoční pečivo) (Moldanová, 2006, s. 115);
- *podle Beneše*: kromě varianty pečiva uvádí možnost původu v přídavném jménu *mazaný* (Beneš, 1962, s. 231, 262);
- *SSJČ*: mazanec je velikonoční pečivo okrouhlého tvaru, označené navrchu řezem ve tvaru kříže; nářečně se takto označuje koláč mazaný povidly; dále expresivní výraz pro šmouhu, čmouhu.¹⁰

Nálevka (Nálevková)

- *podle Moldanové*: apellativum *nálevka* znamená nádobu na nalévání; také mohla být nálevka přízviskem opilci či otok (Moldanová, 2006, s. 123);
- *podle Beneše*: příjmení podle apellativa nálevky, kovového nástroje; lidé tuto přezdívku dostali buď kvůli svému řemeslu, podobnosti nebo nějakého příběhu (Beneš, 1962, s. 234).

Pekárek (Pekárková)

⁸ <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=madlo&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 9. 3. 2017).

⁹ <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=ma%C5%A1tal&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 9. 3. 2017).

¹⁰

<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=mazanec&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 9. 3. 2017).

- *podle Moldanové*: zdrobnělina apelativa *pekař*; nářečně se na Trutnovsku říká *pekárek* pekáči (Moldanová, 2006, s. 137);
- *podle Beneše*: jeho výklad je totožný s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 219).

Podsadlová

- z apelativa, může souviset s označením podsední, podsedek, tj. malý rolník nebo zemědělec hospodařící na cizím; srov. *Podsedek, Podsedník*; ze základu *Podsad-* a sufixu *-lo*.

Rohlík

- *podle Moldanové*: pojmenování podle druhu pečiva (Moldanová, 2006, s. 157);
- *podle Beneše*: uvádí navíc, že se nářečně říká rohlík rorýsovi (Beneš, 1962, s. 194, 230–231).

Siřiště (Siřišťová)

- *podle Moldanové*: *siřiště* je přípravek k síření a používal se při výrobě vína, sýrů a podobně (Moldanová, 2006, s. 169);
- *podle Beneše*: příjmení řadí do skupiny „z názvů mléka a mléčných výrobků“ (Beneš, 1962, s. 232).

Šolc (Šolcová)

- *podle Moldanové*: v severovýchodních Čechách se takto nazýval představený obce (Moldanová, 2006, s. 187);
- *podle Beneše*: vychází z názvu „funkcionářů městské a obecní správy“ (Beneš, 1962, s. 222);
- *podle Matese*: Šolc byl název pro rychtáře podle tzv. saského práva (Mates, 2003, s. 296–270).

Švancara

- *podle Moldanové*: z moravského nářečního apelativa *švancara* (hůl, „slavnostní hornická sekerka“); *švancarovat* znamená „sem tam pobíhat“; *švancarem* také nazýváme zadáka, plavce na konci voru, který kormidluje (Moldanová, 2006, s. 193);

- *podle Beneše*: Beneš uvádí pouze *švancar*, havířskou sekeru (Beneš, 1962, s. 237).

Vinařová

- *podle Moldanové*: pochází z apelativa *vinař*, to je ten, kdo pěstuje nebo prodává víno; také se tak nazývá pták cvrčala; dále tu je možnost původu v místních jménech, např. Vinaře u Čáslavi a Kadaně nebo Vinařice (Moldanová, 2006, s. 209);
- *podle Beneše*: Beneš ho charakterizuje jako příjmení odvozené podle označení specialisty v rostlinné výrobě (Beneš, 1962, s. 212).

Voborník (Voborníková)

- *podle Moldanové*: voborník byl správce obory; pochází z apelativa *vobora* (ohrada; také „ohrazený les pro vysokou zvěř“) (Moldanová, 2006, s. 211);
- *podle Beneše*: dodává, že *oborník/voborník* „bydlel u vrat obory, zavíral je, pečoval o zvěř“ (Beneš, 1962, s. 171, 212).

Vojáček (Vojáčková)

- *podle Moldanové*: zdvojnásobení apelativa *voják* (Moldanová, 2006, s. 212); sufix *-ek*;
- *podle Beneše*: příjmení z obecně druhového názvu vojenské osoby (Beneš, 1962, s. 215).

Zedník (Zedníková)

- *podle Moldanové*: z apelativa *zedník*, což je řemeslník a také se takto nazývá druh ptáka (Moldanová, 2006, s. 222);
- *podle Beneše*: shoduje se s Moldanovou, název pracovníka ve stavebnictví i jméno jednoho drozdovitého ptáka (Beneš, 1962, s. 193, 220).

Žák

- *podle Moldanové*: z apelativa *žák*, které dnes znamená student nebo v oblasti Volyně učitelský pomocník; dříve se takto nazýval čekatel na kněžství (Moldanová, 2006, s. 225);

- *podle Beneše*: uvádí pouze, že jméno je odvozené ze starých názvů učitelů a studentů (Beneš, 1962, s. 222).
- *podle Matese*: kromě již řečeného Mates píše, že slovo žák pochází z latinského diakonus, to z řeckého diakonos, což znamená sluha církve, sluha boží; žáky byli nazýváni zpěváci v kostele a samozřejmě i studenti, ovšem jednalo se o studenty vyšších škol, a to studujících i těch, kteří školu nedokončili (Mates, 2002, s. 299–300).

4.3.3 Příjmení ze jmen označujících věk, vzrůst a příbuzenské vztahy

Klouček (Kloučková)

- *podle Beneše*: příjmení řadí do skupiny označení lidí podle věku a příbuzenských vztahů, mohlo se vyvinout z přezdívky; značí věk a vzrůst; ve staročeštině *kluk* znamenal šíp (Beneš, 1962, s. 206).

Stryka

- *podle Moldanové*: apelativum *stryk* znamená v moravském nářečí strýc, ve slezském nářečí hospodář (Moldanová, 2006, s. 176);
- *podle Beneše*: odvozené ze slova označujícího příbuzenský vztah (Beneš, 1962, s. 207).

4.3.4 Příjmení ze slovesného pojmenování, podle dějů

Brynda

- *podle Moldanové*: původ příjmení je ve slovesu *bryndat*, tedy rozlévat, také může mít spojitost s apelativem *brynda* znamenajícím „špatný nápoj“, případně s OJ *Brixí* (latinská podoba Brixius, znamenalo člověka, který „pochází z města Brixia“), k němuž se přidal sufix *-nda* (Moldanová, 2004, s. 34);
- *podle Beneše*: pochází ze slovesa s minulým kmenem zakončeným na *-a*; také se může jednat o domáckou podobu křestního jména (Beneš, 1962, s. 83, 287).

Crkalová

- *podle Beneše*: příjmení vzniklo z přičestí minulého slovesa páté třídy typu dělat (Beneš, 1962, s. 273).

Dočkal (Dočkalová)

- *podle Moldanové*: příjmení vzniklo ze slovesa *dočkat*, které se vyvinulo v 16. století redukcí z *dočekat* (Moldanová, 2004, s. 43);
- *podle Beneše*: příjmení pochází ze slovesa páté třídy, typu dělat (Beneš, 1962, s. 274);
- *podle Matese*: dodává, že původně měl příjmení pravděpodobně někdo trpělivý a vytrvalý, kdo se „dočkal“ nějaké události, často směšné a nehodné uznání (Mates, 2002, s. 51–52).

Doležal (Doležalová)

- *podle Moldanové*: příjmení má kořeny ve slovese *doležet, doležal*; dávalo se jako přezdívka lenochům (Moldanová, 2004, s. 43);
- *podle Matese*: souhlasí s Moldanovou, příjmení bylo hanlivé a mohlo se stát nepravdivou pomluvou, které se lidé těžko zbavovali; jeho smyslem je „poležet si“, „válet se a spát až do božího poledne“ (Mates, 2002, s. 54–55).

Dostál

- *podle Moldanové*: 45. nejčastější příjmení, pochází ze sloves *dostat* (obdržet) nebo *dostát* (dodržet) (Moldanová, 2004, s. 43);
- *podle Beneše*: uvádí, že se jedná o příjmení z přičestí minulého slovesa typu *trpěti* (Beneš, 1962, s. 275).
- *podle Matese*: shoduje se s Moldanovu, nicméně u varianty „dostat“ se přiklání ke škodolibosti předků; místo nějakého daru dostal dotyčný nejspíše pořádný výprask! Ve druhém případě rozvádí slovo „dostát“ pouze kladně, člověk „dostálý“ byl totiž dorostlý a zralý, úspěšně se něčeho zhostil a vše dobře zvládl (Mates, 2002, s. 55–56).

Dymeš (Dymešová)

- *podle Moldanové*: příjmení ze sloves *dýmat* (kouřit), *dmychat/dmýchat* (záměrně foukat vzduch); mohlo znamenat i kudrnatého člověka (Moldanová,

2004, s. 42, 46). ESSČ¹¹ uvádí ještě význam vztahující se k člověku, *dýmati* zn. také nadýmat se, nafukovat se.

- *podle Beneše*: řadí příjmení do skupiny příjmení vzniklých z názvu atmosférických a s nimi souvisejících jevů (Beneš, 1962, s. 204).

Mrštík (Mrščíková)

- *podle Moldanové*: příjmení je utvořeno ze slovesa *mrštit*, staročeské *mrštiti se* značilo vyskočit; také tu je možnost původu z adjektiva *mrštný* (hbitý) (Moldanová, 2006, s. 122);
- *podle Beneše*: zdobnělina odvozená ze slovesa *mrštit* s příponou **-ík** (Beneš, 1962, s. 288).

Navrátil (Navrátilová)

- *podle Moldanové*: 25. české nejčastější příjmení, pochází z příčestí slovesa *navrátit* (Moldanová, 2006, s. 124);
- *podle Beneše*: příjmení ze slovesa čtvrté třídy vzoru *prosit* (Beneš, 1962, s. 272);
- *podle Matese*: Navrátilem se pojmenoval ten, kdo se odněkud vrátil, ale tento akt byl spojen s nějakou neobyčejnou událostí, například s útekem z panství, zbavení se robotních povinností, což bylo spojeno s rizikem, často chudobou a steskem po domově, proto se většina těchto lidí vrátila a stala se *navrátily*; také toto jméno mohli dostat navrátiivší se exulanti (třeba z pobělohorských emigrantů) (Mates, 2002, s. 178–179).

Raba

- *podle Moldanové*: příjmení vzniklo rozšířením přízviska *Ráb* (z německého apelativa Raab = krkavec, havran), nebo z nář. sloves *rábat se* (vydrápat se někam) či *rabit se* (čeřit se); apelativum rába také označuje „starou krávu“ (Moldanová, 2006, s. 151);
- *podle Beneše*: naopak řadí příjmení do skupiny vzniklé z domácích jmen, nicméně nepíše, z kterého (Beneš, 1962, s. 105).

Spejchal (Spejchalová)

¹¹ Přístupné online: <http://vokabular.ujc.cas.cz> (verze dat 1.1.2, citován stav ze dne 5. 7. 2017).

- *podle Moldanové*: je to přičestí z nář. podoby slovesa pýchati > *spejchat* (zpyšnět) (Moldanová, 2006, s. 173);
- *podle Beneše*: vzniklé ze slovesa páté třídy typu dělat (Beneš, 1962, s. 273).

Stříhavka (Stříhavková)

- *podle Moldanové*: pochází z apelativa *stříhavka*, což je lidový název pro škvora; odvozen ze slovesa *stříhat* (Moldanová, 2006, s. 177);
- *podle Beneše*: zdobnělina pocházející ze slovesa *stříhat* (Beneš, 1962, s. 196).
- domníváme se, že se zde u slovesného základu uplatnil sufix *-vka*.

Šmejkal

- *podle Moldanové*: příjmení utvořené z přičestí slovesa *šmejkat* = smýkat (Moldanová, 2006, s. 167, 186);
- *podle Beneše*: ze slovesa páté třídy, typu dělat (Beneš, 19, s. 274).

Štochlová

- *podle Moldanové*: nejspíše z chod. nář. slovesa *štochat*, *štochnout* = trkat/-nout, tlačit; také může pocházet z OJ Eustach (Moldanová, 2006, s. 191);
- *podle Beneše*: vychází z přičestí minulého *štochnout* slovesa typu tisknout (Beneš, 1962, s. 277).

Tluková

- *podle Moldanové*: ze slovesa *tlouci* nebo z apelativa *tl(o)uk* (náčiní k tlučení, dusání) (Moldanová, 2006, s. 198);
- *podle Beneše*: nepíše nic navíc (Beneš, 1962, s. 288).

Vosáhlová

- *podle Moldanové*: odvozeno z nář. podoby slovesa *osáhnout* (Moldanová, 2006, s. 214);
- *podle Beneše*: ze slovesa druhé třídy, typu tisknout (Beneš, 1962, s. 277).

4.4 Příjmení cizího původu

Další skupinu tvoří příjmení ze slov cizího původu, najdeme je všude, kde se střetávají různé národní jazyky. V České republice se setkáme s příjmeními např. základu francouzského, italského, anglického a slovanského, nejčastěji však německého. V této práci jsem identifikovala nejméně 39 takových příjmení (mohou sem patřit i příjmení nezařazená), 20 z nich je německého původu, 10 slovanského (8 slovenského). Bylo by možné sem přiřadit i příjmení německého původu staletími vžitá s počeštěným pravopisem, která jsem ponechala ve skupině českých příjmení z apelativ (*Erbán, Fojtík, Maštálka, Šolc, Švancara, Štochl*). Velké množství příjmení se přizpůsobilo svým pravopisem, hláskoslovím nebo tvaroslovím českému jazyku, všechna nicméně skloňujeme jako jména česká a přechylujeme je do ženských podob pomocí sufixu *-ová*. (Moldanová, 2004, s. 22–25). Příjmení v této skupině dělím na příjmení německého, slovanského a jiného základu. Německá dále na příjmení z německých osobních a místních jmen, příjmení z německých apelativ (ta na dvě podskupiny: příjmení podle vlastností fyzických i duševních a příjmení z názvů řemesel, zaměstnání, pracovních nástrojů, předmětů a výrobků; též podle hodnoty).

4.4.1 Příjmení německého původu

4.4.1.1 Příjmení z německých osobních a místních jmen

Cimprich

- *podle Beneše: Cimprich, německy Semprich je příjmení pocházející z něm. OJ Sindbercht; sv. Semprich je patronem Augsburgu (Beneš, 1998, s. 154).*

Pázler (Pázlerová)

- *podle Moldanové: má původ snad v přivlastňovacím tvaru slova Basl (německá zdobnělina z OJ Sebastian), také tu je možnost, že pochází z německého názvu Basileje (Basel) (Moldanová, 2006, s. 135–136);*
- *podle Beneše: příjmení Pásler, Pázler, Pazlar aj. pocházejí z církevního OJ Basilius, nebo z místního jména Basel (Beneš, 1998, s. 179).*

Rykr (Rykrová)

- *podle Moldanové*: počeštěná verze příjmení *Rücker*, které vzešlo z místního jména *Rück* nebo „redukci z OJ *Rüdiger*: hrôd (sláva), gêr (oštěp)“ (Moldanová, 2006, s. 160–161);
- *podle Beneše*: stejně jako Moldanová uvádí varianty původu z *Rücker*, *Rüdiger* (obě se původně psaly s *-t* na konci, ale v nářečí se přípona postupně ztrácela), tak i z *Ricker*, které podle něj pochází z místního jména *Rück* nebo z OJ *Ricger* či *Rikhard* (Beneš, 1998, s. 146, 152–153, 156, 220).

Stein

- *podle Moldanové*: z německého apelativa *Stein* (kámen) nebo z místního jména, časté bylo v Německu, Rakousku a v dřívějších dobách i u nás (Moldanová, 2006, s. 175);
- *podle Beneše*: Beneš zastává stejné stanovisko jako Moldanová, příjmení často pochází z místních jmen na území obývaných Němci (Beneš, 1998, s. 208, 312).

4.4.1.2 Příjmení z německých apelativ

4.4.1.2.1 Příjmení podle vlastností fyzických i duševních

Langr

- *podle Moldanové*: utvořeno z německého přídavného jména *lang* (dlouhý); *Langr* též mohl mít kořeny v německém místním jménu (Moldanová, 2004, s. 103);
- *podle Beneše*: *lang* (dlouhý) dávalo důraz na tělesný vzhled člověka, v tomto případě vysokého (Beneš, 1998, s. 339).
- *podle Matese*: částečně počeštělá forma čistě německého příjmení *Langer*; jeho základem je přídavné jméno *lang* (dlouhý); německý sufix *-er* napovídá, že jde o vlastní jméno osoby, kterou mohl být dlouhán; přípona *-er* může také evokovat druhý stupeň adjektiva dlouhý, a tedy delší, proto i *Lang* napovídá například ve vesnici dlouhého člověka a *Langer* (Langr) delšího; stejně jako Moldanová i Mates nabízí možnost původu v německém místním jménu, osoba se tedy v tomto případě narodila ve vesnici s *lang* v názvu, např. *Langenau* (dnes *Lánov*) (Mates, 2002, s. 151).

Pížl (Pížlová)

- *podle Moldanové*: pochází z apelativa *pižl*, což znamená chumáček odstávajících vlasů; také tu je varianta odvozeniny z příjmení *Pišl*, které vzešlo z německého apelativa *Büschel* (svazeček); ve slezském nářečí se *Büschel* překládá jako lesík (Moldanová, 2006, s. 141).

Sisáková

- *podle Beneše*: z apelativa, může souviset s něm. adj. *süß* (sladký); počestěná podoba *Sis-* je dotvořena čes. sufixem *-ák* > *Sisák*; Beneš uvádí tvary: *Sýs*, *Sysová*, *Sismilich*, nebo *Süss*, *Süs*, *Sys*, *Sýs*, *Süsse*, *Süsser*, *Sisr*, *Süssler* – na označení povahy a chování (Beneš, 1998, s. 188, 344).

4.4.1.2.2 Příjmení z názvů řemesel, zaměstnání, pracovních nástrojů, předmětů a výrobků; též podle hodnoty

Conk (Conková)

- *podle Moldanové*: pochází z německého apelativa *Zaum*, což znamená udidlo, uzda (Moldanová, 2004, s. 31);
- *podle ESJČ*: pochází příjmení z nář. podoby apelativa *caňk/cank* > *conk* (udidlo); má je Veleoslavín, dosud mor. a slc., polsky je *canka* (Machek, 1997, s. 81).
- *podle Beneše*: Beneš pouze uvádí, že se jedná o zdobnělinu z OJ, neuvádí z kterého (Beneš, 1962, s. 116).

Grof (Grofová)

- *podle Moldanové*: pochází z nář. podoby německého apelativa *Graf* (hrabě), v rodinách s židovskými předky má příjmení kořeny ve slově *harob* (předříkávač modliteb) (Moldanová, 2004, s. 56);
- *podle Beneše*: původ příjmení je z názvu šlechty, konkrétně hraběte, u židů příjmení vzešlo z *karob* (předříkávač modlitby) (Beneš, 1998, s. 253).

Hofmanová

- *podle Moldanové*: z německého apelativa *Hoffmann* (sedlák ze dvora), ve Slezsku se jím označoval správce dvora; *Hofman* je také překlad českého příjmení Dvořák (Moldanová, 2004, s. 65);

- *podle Beneše*: příjmení je německého původu (Beneš, 1962, s. 323);
- *podle Matese*: k informacím korespondujícím s výkladem od Moldanové uvádí, že německý výraz *die Hoffnung* znamená „naděje“, proto některá (drtivá menšina) mají spojitost právě s nadějí (Mates, 2002, s. 79–81).

Kelnar

- *podle Moldanové*: příjmení má původ ve středohornoněmeckém (od 12. do 16. století) apelatihu *këllaere*, které znamená sklep mistr, v pozdějších dobách důchodní (Moldanová, 2004, s. 83).

Kvoch (Kvochová)

- tvar z něm. nářečí; může souviset se slovem *Wache* = stráž, hlídka, *wachen* = hlídat, možná z tvaru *gewacht* > *gwocht* > *kvoch*.

Melzer

- *podle Moldanové*: pochází z německého apelatihu *Meltzer*, dnes *Mälzer* (sladovník) (Moldanová, 2006, s. 116);
- *podle Beneše*: Beneš se shoduje s Moldanovou (Beneš, 1998, s. 273).

Pour (Pourová)

- *podle Moldanové*: vzniklo z počeštěné podoby nářečně vyslovovaného německého příjmení *Bauer* (sedlák), proběhla tu změna *au* > *ou*; (Moldanová, 2006, s. 30, 147);
- *podle Beneše*: shoduje se s Moldanovou, také připomíná změnu *b* > *p* (Beneš, 1998, s. 128, 131).

Rám

- *podle Beneše*: lze vyložit z něm. apelatihu *Rahm* (střhněm. *ram* = rám, zejména soukenický); pojmenování pracovníka v textilní výrobě podle nástroje, s nímž pracoval; též z MJ (Beneš, 1998, s. 321).

Schütz (Schützová)

- *podle Moldanové*: pochází z německého apelatihu, které znamená střelec (Moldanová, 2006, s. 168)

- *podle Beneše*: Beneš uvádí ještě překlad strážce; prvním usedlíkem *Schützem* byl v Čechách prý kovář v Kolíně (Beneš, 1998, s. 44, 254).

Šajtar (Šajtarová)

- *podle Moldanové*: pochází z německého apelativa *Scheiter* (šindelář), odvozenina ze slova *Scheite* (tříška, šindel); také může mít kořeny v místním jménu *Šajtava* (německy *Scheitha*), nachází se u Rokytné v Orlických horách (Moldanová, 2006, s. 179);
- *podle Beneše*: Beneš poukazuje na zdroje pojmenování, *Scheite* opravdu znamená třísku či šindel, ale v hornoněmeckém dialektu, důležitější bude apelativum *Scheit* (poleno); také příjmení řadí do skupiny pekařů-specialistů a funkcionářů soudu, protože středohornoněmecké *scheidaere* překládáme jako smírčí soudce, a tak může být jméno motivováno i odsud (Beneš, 1989, s. 250, 273).

Šmíd/Šmída (Šmídová)

- *podle Moldanové*: pochází z německého apelativa *Schmid* (kovář); v moravskoslezských nářečích se slovy *šmída* a *šmidka* označuje skývka chleba (Moldanová, 2006, s. 186);
- *podle Beneše*: starohornoněmeckým slovem *Smid* se označoval umělec, staroislandským *smidr* zase pracovník s kovem nebo dřevem; patrně ale pochází z německého názvu kovárny (*Schmiede*); varianta *Šmída* je počestěná příponou *-a* (Beneš, 1998, s. 260);
- *podle Matese*: kromě již řečeného poukazuje na českou variantu *Šmejď*, která má dnes význam „brak“, nicméně dříve (ještě před asi dvěma sty lety) nešlo o hanu a urážku, označovaly se tak drobné věci od železa, mosazi, přes mýdlo, tkaničky, papír a další; šmejdem tedy byl ten, kdo prodával takové zboží; od toho máme dnes odvozené sloveso *šmejdit* ve smyslu rejdit či vyzvídat (Mates, 2002, s. 249–250).

Šnytr (Šnytrová)

- *podle Moldanové*: vychází ze středohornoněmeckého apelativa *snitaere* (žnec); také možná hyperkorektní náhradou za příjmení *Šnajdr* (hyperkorektně z německého apelativa *Schneider* (krejčí) (Moldanová, 2006, s. 186);

- *podle Beneše*: uvádí stejný výklad jako Moldanová (Beneš, 1998, s. 249);
- *podle SSJČ*: žnec (ženec, ženc) je ten, kdo žne (kosí) obilí; také se takto označuje žena s kosou na rameni, přeneseně smrt; v nářečí svatojánský ženc je mytologická bytost utínající na poli stébla.¹²

Zumr (Zumrová)

- *podle Moldanové*: má původ v německém a slezsky vyslovovaném apelinu *Sommer* nebo v místním jménu *Souměř* (německy *Zummern*), vesnice u Přimdy (Moldanová, 2006, s. 224);
- *podle Beneše*: uvádí výklad pod podobou *Summer* a dalších tvarů, které vyšly nejspíše z německého apelinu „léto“ nebo středohornoněmeckého *sumer* značícího koš, úl (Beneš, 1989, s. 330).

4.4.2 Příjmení slovanského původu

4.4.2.1 Příjmení slovenského původu

Brindzák

- slovenského původu; z apelinu *bryndza* = solený a mletý ovčí sýr; *Bryndza* > *Bryndz-* + **-ák**; vyráběl ovčí sýr; další varianty příjmení *Brindzak*, *Brindzák*, *Brindzík* aj. (Majtán, 2014, s. 75).

Gabčanová

- *podle Majtána*: vzniklo z domácké podoby OJ *Gabriel* „boží muž“; slc. varianty jsou *Gabaj*, *Gabo*, *Gabčo* aj., snad i *Gabčan* (Majtán, 2014, s. 67);
- *podle Knappové*: pochází z hebrejského OJ *Gabri él*, znamená „Bůh je silný“, „Bůh je moje síla“ nebo „muž/hrdina boží“ (Knappová, 2006, s. 161).

Gajdošík

- *podle Moldanové*: příjmení pochází z apelinu *gajdy* (dudy), v hanáckém nářečí *gajdat se* znamená toulat se, *gajdoš* označoval potulného šumaře; byla přidána deminutivní přípona **-ík** (Moldanová, 2004, s. 54);

¹²

<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%BEneč&sti=EMPTY&where=hesla&hsubs tr=no> (citováno 20. 03. 2017).

- *podle Beneše*: shoduje se ve výkladu s Moldanovou (Beneš, 1962, s. 220);
- *podle Matese*: *Gajdošik* je slovenská podoba českého duda, dudák; příjmení Duda je jedním z nejstarších doložených příjmení na našem území (11. století) a bylo synonymem pro hlupáka (Mates, 2002, s. 67–68).

Greňo (Greňová)

- *podle Majtána*: slc. příjmení pocházející z OJ *Gregorios, Gregor*, ve východoslovenském prostředí domácká podoba *Greňo* (Majtán, 2014, s. 15).

Kušnierik (Kušnieriková)

- *podle Majtána*: slc. zdobně z *Kušnier* = zastaralé „kožešník“, něm. Kürschner; *Kušnier-* + *-ik* (Majtán, 2014, s. 30, 80).

Stolárová

- *podle Majtána*: ze slovenského apelativa *stolár* (truhlář) (Majtán, 2014, s. 30);
- *podle Beneše*: Beneš uvádí pouze tvar *Stolař*, který označuje jako Moldanová za nářeční podobu truhláře (Beneš, 1962, 210, s. 218).

Tomčo (Tomčová)

- *podle Moldanové*: odvozené z OJ *Tomáš* – aramejského původu – theómá (dvojče, blíženec) (Moldanová, 2006, s. 198); *Tom-* + *-čo*;
- *podle Knappové*: staré biblické jméno aramejského původu, pochází z aramejského teómá, což znamená „dvojče“, „blíženec“ (Knappová, 2006, s. 267);
- *podle Majtána*: tento tvar příjmení prozrazuje slovenský původ; vzniklo ze zkrácené podoby jména *Tomáš* sufixem *-čo* a vyjadřovalo synovský vztah (Majtán, 2014, s. 23).

Zavadzanová

- ze slc. slovesa *zavazdat'* = vadit, překážet; *Zavadz-* + *-an*. V celé ČR je 10 výskytů tohoto příjmení.¹³

¹³ <http://www.kdejsme.cz/prijmeni/Zavadzan/hustota/>

4.4.2 Příjmení z ostatních slovanských jazyků

Gančev

- ruské příjmení.

Sokyrá (Sokyrova)

- příjmení ukrajinského původu; *sokyrá* v ukrajinštině znamená sekyra, psáno сокира [sokira].

4.4.3 Příjmení z ostatních jazyků

Bley

- příjmení bude anglického původu.

Donátová

- *podle Moldanové*: příjmení je odvozeno z latinského slova *donatus* (darovaný) (Moldanová, 2004, s. 43);
- *podle Beneše*: příjmení pochází z novozákonních a světských jmen (Beneš, 1962, s. 51).
- *podle ESSČ*: *Donat, Donatus* jsou propria.¹⁴

Kashiymaová

- jméno Kashiyma pochází z Japonska; nositel jména přesídlil do USA. <https://www.ancestry.com/name-origin?surname=kashiyma> (citováno 11. 07. 2017)

Love

- jméno anglického původu. <https://www.ancestry.com/name-origin?surname=love> (citováno 11. 7. 2017)

Lumsden

¹⁴ Přístupné online: <http://vokabular.ujc.cas.cz> (verze dat 1.1.2, citován stav ze dne 5. 7. 2017).

- jméno patrně skotského původu; v ČR jeden člověk¹⁵, žije v Dobřenicích. <https://www.ancestry.com/name-origin?surname=lumsden> (citováno 11. 07. 2017).

Mladiniö (Mladiniöová)

- patrně příjmení finského původu.

Seres

- může pocházet z maďarštiny; *szoros* = těsný, blízký, úzký, utažený.

Watkins

- příjmení anglického původu.

4.5 Příjmení nezařazená

V této skupině jsou příjmení, která se mi nepodařilo zařadit. Pokusila jsem se alespoň najít jejich počet v rámci České republiky¹⁶.

Chudomská

- příjmení málo jasné, možná přivlastňující sufixem *-ský* rodině; možná se vztahem k MJ Chudonice, části obce Nový Bydžov; v ČR je evidováno 40 žen s tímto příjmením.

Popaene (Popaeneová)

- v ČR jeden muž a dvě ženy, jeden pár žije v Dobřenicích.

Sagae (Sagaeová)

- v ČR evidován jeden muž a jedna žena, oba žijí v Dobřenicích.

¹⁵ Četnost získána z internetové stránky <https://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php> (citováno 28. 6. 2017).

¹⁶ Četnost získána z internetové stránky <https://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php> (citováno 28. 6. 2017).

4.6 Statistika příjmení

V této tabulce uvádím pouze příjmení, která mají v Dobřenicích pět a více nositelů. Pro bližší srovnání uvádím i počet nositelů¹⁷ daného příjmení v celé České republice.

PŘÍJMENÍ	POČET PŘÍJMENÍ V DOBŘENICÍCH (MUŽSKÁ + ŽENSKÁ)	POČET PŘÍJMENÍ V ČR (MUŽSKÁ + ŽENSKÁ)
Dolejší	14	2184
Novotný (Novotná)	6 + 8	24276 + 24963
Malý (Malá)	6 + 4	6599 + 6759
Černý (Černá)	4 + 5	17735 + 18370
Málek (Málková)	4 + 5	3448 + 3409
Vávra (Vávrová)	3 + 6	5626 + 5975
Doležal (Doležalová)	3 + 4	8790 + 9082
Voborník (Voborníková)	4 + 3	585 + 604
Kotek (Kotková)	2 + 4	1499 + 1532
Valášek (Valášková)	4 + 2	1724 + 1757
Veselý (Veselá)	3 + 3	12958 + 13437
Bartaloš (Bartalošová)	2 + 3	26 + 37
Císař (Císařová)	3 + 2	1415 + 1525
Greňo (Greňová)	2 + 3	51 + 90
Grof (Grofová)	3 + 2	226 + 256
Chlapek (Chlapková)	2 + 3	28 + 21
Klempíř (Klempířová)	2 + 3	161 + 169
Marýzek (Marýzková)	4 + 1	39 + 38
Mucha (Muchová)	2 + 3	1775 + 1797
Stříhavka (Stříhavková)	3 + 2	111 + 103
Svatoš (Svatošová)	2 + 3	1264 + 1303
Sýkora (Sýkorová)	3 + 2	5852 + 6073
Šnytr (Šnytrová)	4 + 1	33 + 30
Špalek (Špalková)	4 + 1	556 + 583

¹⁷ Četnost získána z internetové stránky <https://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php> (citováno 28. 6. 2017).

5 Jména po chalupě z proprií

V Dobřenicích se mi podařila zjistit pouze čtyři jména po chalupě. Všechna vznikla na základě příjmení původního majitele domu či chalupy. Nicméně jména po chalupě zde aktivně používá jen starší generace, ta mladší většinu z nich ani nezná.

JMÉNO PO CHALUPĚ	SOUČASNÝ MAJITEL	ČÍSLO POPISNÉ
Bendovna	Max, Šnytr	37, 38
U Burdů	Pížl	84
U Kučerů	Svatoš	35
U Stríhavků	Greňa	86

Bendovna

- *podle Moldanové:* příjmení Benda pochází ze základu Ben, to z OJ Benedikt nebo z OJ Benjamin (milovaný syn) nebo z OJ Benno (patron Míšně) (Moldanová, 2006, s. 30);
- *podle Knappové:* OJ Benedikt pochází z latiny a má význam „blahoslavený“ nebo „požehnaný“ (Knappová, 1999, s. 70), jedná se o období řeckého OJ Makarios, jehož českou obdobou je Blahoslav; OJ Benjamin je biblické jméno hebrejského původu (z ben-já-mín), znamená „milovaný syn“, přeneseně „nejmladší dítě“ (podle nejmladšího z Jakobových dvanácti synů); OJ Benno/Beno je osamostatněná zkrácenina jmen Benedikt, Bernard a Benjamín (Knappová, 2006, s. 127);
- *podle Beneše:* domácká podoba křestního jména s příponou *-a*, Benda (Beneš, 1962, s. 61);
- *podle Matese:* shoduje se ve výkladu s Moldanovou a Knappovou; podoba Benda nejčastěji vznikala ze základního jména Benedikt, ke vzniku mohlo dojít zkrácením a skloňováním: Beneda > 2. pád Benedy nebo Bendy (Mates, 2002, s. 21–22).

- **Bendovna** je tedy odvozena od příjmení *Benda* slovotvornou příponou **-ova-** > *Bendova* (usedlost) a od tohoto tvaru příponou **-na**, již se tvoří názvy míst *Bendov-na* > *Bendovna*.
- Příjmení se v současné době v Dobřenicích nevyskytuje.

U Burdů

- *podle Moldanové*: ze staročeského apelativa *burda* (silný, tělnatý); středohornoněmecké *burde* znamená břemeno; na Rychnovsku se takto říká menšímu zavalitému člověku; v oblasti Chodska se apelvativem *burda* označuje svršek v kartách (Moldanová, 2006, s. 35);
- *podle Beneše*: domácká podoba OJ Burian s příponou **-da** (Beneš, 1962, s. 82);
- *podle Matese*: uvádí dvě varianty původu, tou první je odvození z OJ Burian, s druhou možností se vrací do staré češtiny, v níž apelvativum *burda* znamenalo bouři, hádku či svár, proto označuje přeneseně člověka hřmotného, hlasitého, urážlivého; stejně jako Moldanová uvádí i územní varianty z oblasti Chodska a Rychnovska (Mates, 2002, s. 34–35).
- Jméno po chalupě vzniklo z předložkového pádu, z genitivu plurálu: *u Burdů*. Je to obvyklý způsob tvoření jmen po chalupě, jak dokazují i další příklady v následujícím přehledu.
- Příjmení se v současné době v Dobřenicích nevyskytuje.

U Kučerů

- *podle Moldanové*: z apelativa *kučera* (kadeř) (Moldanová, 2006, s. 98);
- *podle Beneše*: pojmenování ze zkráceného adjektiva označujícího tvar vlasů, vousů či chlupů (Beneš, 1962, s. 226, 260);
- *podle Matese*: je to 7. nejčastější české příjmení; nejpravděpodobnější původ příjmení skutečně pochází z kučeravých vlasů, nicméně i tady mohlo jít o ironii a výsměch a pojmenovali tak člověka holohlavého (právě tento případ se hlavně u přezdivek na přelomu druhého a třetího tisíciletí stává pravidlem); další možností je pojmenování podle bydliště; ve staré Praze mělo hodně domů ve znaku hlavu a začalo se jim přímo říkat „U kučeravé hlavy“; jako poslední variantu Mates zmiňuje místní jména, dotyčný se mohl přestěhovat ze vsí Kučerov nebo Kučír (Mates, 2002, s. 147–148).
- Příjmení se v současné době v Dobřenicích nevyskytuje.

U Stříhavků

- *podle Moldanové*: pochází z apelativa stříhavka, což je lidový název pro škvora; odvozen ze slovesa stříhat (Moldanová, 2006, s. 177);
- *podle Beneše*: zdrobnělina pocházející ze slovesa stříhat (Beneš, 1962, s. 196).

6. Jména chalup

Do této kapitoly náleží jména chalup, která dostala pojmenování podle různých motivů, například podle polohy daného domu, podle charakteristické činnosti, podle národnosti obyvatel domu, podle řemesla majitele, podle výrazného objektu stojícího poblíž.

Hájovna

- pojmenování vzniklo z názvu místa, kde se dům nacházel: *háj* + *-ovna* > *hájovna*.

Rafanda

- pojmenování vychází z expresivního slovesa *rafat (se)* = hádat (se), štěkat, kousat – to je přejato z němčiny ze slova *raffen* = uchopit, popadnout; dotvořeno je slovotvornou příponou **-anda**: *Rafanda* (= hádavá žena). Bydleli tu dělníci z cukrovaru a často se hlasitě hádali.

Slovárna

- určitou dobu zde bydleli Slováci; utvořeno ze etnického jména *Slovák* opět příponou tvořící názvy míst **-árna**: *Slov-* + *-árna* > *Slovárna*.

Trafika

- předchozí majitelka zde provozovala trafikku; trafika je slovo přejaté z němčiny, původně arabského původu, označuje místo, kde se prodávají tiskoviny, poštovní ceniny a tabák či tabákové výrobky.¹⁸

U cihelny

- dům dříve patřil ke dnes již nefunkční cihelně. Název je v genitivu, název místa je utvořený od substantiva *cihla* příponou **-na**: *cihel-* + *-na*.

U sedlářů

¹⁸ <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=trafika&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 20. 6. 2017).

- název podle povolání sedláře, dřívější majitel vyráběl sedla. Název je utvořen z genitivu plurálu.

U svatého Jána

- domu se tak říká podle sochy svatého Jana před ním. Název je utvořen z předložkového genitivu od jména světce.

Židovna

- dříve tam bydlela židovská rodina. Název je utvořen z kmenového jména slovotvornou příponou *-ovna*.

7 Přezdívky

Na základě provedeného ústního šetření mezi obyvateli Dobřenic se mi podařilo nasbírat 81 přezdívek. Většinou se jedná o přezdívky mužské, ženských je pouze 15. Získala jsem také dvě dvouslovné přezdívky a ve třech případech se jednalo o přezdívku hromadnou, která buď označovala dva bratry, nebo kamarádky se společnými zájmy.

Všechny přezdívky s původem v nositelově zaměstnání jsem zjistila u lidí starší generace. Většina ženských přezdívek ze skupiny motivované vztahem nositelky k filmové postavě nebo známé osobnosti pochází z mateřské školky. Část pocházející z osobního jména či příjmení je od lidí střední generace, hlavně od fotbalistů. Ostatní přezdívky jsem sbírala na dobřenické základní škole.

Při rozdělení přezdívek do skupin postupuji podle klasifikace uvedené v metodologii.

<i>Skupina přezdívek</i>	<i>Mužské</i>	<i>Ženské</i>
Přezdívky motivované rodným jménem	Adlis, Áš, Boban, Dejv, Eriksson, Kája, Maty, Pajda, Pepe, Romka, Stany, Tramtadadáš	Beruška, Magda, Rarach
Přezdívky motivované příjmením	Fáfra, Kořas, Sejsa, Vrkoun	
Přezdívky motivované fyzickým vzhledem a tělesnými vlastnostmi	Cikán, Číňan, Ještěr, Kozel, Křeček, Mamut, Plaz, Rychlonožka, Sokol, Tlust'och	
Přezdívky motivované duševními a charakterovými vlastnostmi	Auau, Kamenná tvář, Řacha	Dodo, Cvrček
Přezdívky motivované povoláním	Důchodní, Hostinskej, Kočovskej, Skladník, Štajerák, Vrátnej	Futrák, Kapelník, Sadař, Starosta, Truhlář
		Hraběnka, Starostová

Přezdívký podle příhody, historiky	Blafunda, Kaklicek, Bagr, Dudyna Klokan, Méd'a, Měďák, Vesta
Přezdívký motivované vztahem nositele k filmové postavě, známé osobnosti	Cipísek, Hobit, Jackie Ariel, Elsa, Chan, Kojak, Krysař, Kadrnožková, Kitty, Něguš, Pind'a, Samsa, Pizizubka Sanča
Přezdívký motivované nositelovými koníčky a zálibami	Čibuk, Kombajn, Křapák
Skupinové přezdívký	Klemprďáci, Mongolové Hyeny
Přezdívký motivačně neprůhledné	Bombard'ák, Harry, Křen, Jitřenka Piťon

7.1 Přezdívký motivované rodným jménem

Adlis

- přezdívká Adlis vznikla obměnou z nositelova OJ Adam.

Áš

- dotyčný se jmenuje Lukáš a přezdívká vznikla z poslední slabiky jeho jména.

Beruška

- jedná se o obměnu zdobněliny nositelčina jména Baruška.

Boban

- přezdívká Boban vznikla obměnou ze jména Robert.

Dejv

- jedná se o počestěný zápis anglicky vyslovované domácké podoby jména David.

Eriksson

- přezdívká je motivovaná dotyčného křestním jménem Erik, Eriksson je také švédské příjmení a jmenuje se tak například švédský hokejový útočník Loui Eriksson, mohlo jít i o tuto nápodobu.

Kája

- jedná se o zkrácenou a obměněnou podobu nositelova křestního jména Kamil.

Magda

- dívka je pokřtěná jménem Magdaléna, když se to kamarádi dozvěděli, začali jí z legrace říkat domáckou podobou tohoto křestního jména.

Maty

- domácká zkrácená podoba OJ Matyáš, zakončená podle anglických podob osobních jmen.

Pajda

- jedná se o obměnu nositelova křestního jména Pavel, s pajdáním nesouvisí. Vznikl asi postupem Pavel> Pája> Pajda.

Pepe

- obměna domácké podoby jména Josef – Pepa.

Rarach

- přezdívka vznikla obměnou z nositelčina křestního jména Ráchel. Také je menší postavy a občas se vzhledem k tomu přezdívka zdrobní na „Rarášek“.

Romka

- přezdívka byla utvořena obměnou z křestního jména Roman.

Stany

- jedná se o zkrácenou podobu jména Stanislav.

Tramtadadáš

- vznik přezdívky byl motivován délkou jména Tadeáš, uživatelé přezdívku téměř zdvojnásobili.

7.2 Přezdívky motivované příjmením

Fáfra

- přezdívka vznikla na hodině němčiny (v německém jazyce se ‚v‘ vyslovuje jako ‚f‘), z legrace tedy Vávrovi řekli Fáfro a už mu to zůstalo.

Koťas

- jedná se o obměnu nositelova příjmení Kotek.

Sejsa

- jedná se o zkrácenou a obměněnou podobu příjmení Sýkora.

Vrkoun

- motivací přezdívky je nositelovo příjmení, jmenuje se Holub.

7.3 Přezdívky motivované fyzickým vzhledem a tělesnými vlastnostmi

Cikán

- nositel přezdívky je tmavší pleti.

Číňan

- dotyčný je českého původu, ale má šikmé oči, proto mu začali říkat Číňan.

Ještěr

- nositel této přezdívky má na ruce vytetovaného ještěra.

Kozel

- dotyčný přezdívku dostal z důvodu své kozí bradky.

Křeček

- nositel přezdívky má naducané tváře jako křeček.

Mamut

- dotyčný získal přezdívku podle své velké a chlupaté postavy.

Plaz

- dotyčný se při chůzi ploužil, proto mu začali říkat plaz.

Rychlonožka

- jak je z přezdívky patrné, její nositel je velmi rychlý.

Sokol

- dotyčnému se tak říká z důvodu vysoké postavy.

Tlust'och

- přezdívka prý není urážkou, třebaže její nositel je korpulentní postavy; připravoval si do práce dřevorubecké chleby a označoval je za svačinku před obědem.

7.4 Přezdívky motivované fyzickými, duševními a charakterovými vlastnostmi

Auau

- dotyčný toho moc nevydrží, není velký hrdina, často si stěžuje, že ho něco bolí.

Cvrček

- dotyčná slečna je malá a roztomilá jako cvrček.

Dodo

- dodo, celým označením *Didus ineptus*, je latinský název blbouna nejapného; nositel této přezdívky neoplýval inteligencí.

Kamenná tvář

- tento mladý muž je vždy velmi klidný, dobře ovládá své emoce a téměř za každé situace si udrží „kamennou tvář“.

Řacha

- nositel této přezdívky je starší muž se stříbrnými zuby, neumí říct „ř“, proto mu z legrace říkají slovem, které na onu souhlásku začíná.

7.5 Přezdívky motivované povoláním

Důchodní

- zaměstnanci velkostatku od něj dostávali výplatu.

Futrák

- vozil na statku krmení dobytku; futrák je odvozený ze slova *futr* (slovo pochází z němčiny a označovalo se takto krmivo a píce pro dobytek)¹⁹.

Hostinskej (Voříšek)

- pojmenování podle zaměstnání.

Hraběnka

- otec dotyčné, Karel Loevenstein, byl majitel Škodových závodů a vlastnil Dobřenický zámek.

Kapelník (Mádlo)

- nositel přezdívky byl muzikant, chodili se k němu učit děti hrát na housle, také hrál na pohřbech a při tanečních zábavách.

Kočovskej

- dotyčný dělal na zámku kočího.

Sadař

- majitel přezdívky byl zaměstnaný v sadu jako sadař.

Skladník

- pracoval na statku v pozici vrchního skladníka.

Starosta

- jak přezdívka naznačuje, dotyčný byl místním starostou, dokonce několikrát za sebou, proto mu i po skončení funkce jinak neřekli.

Starostová

- manželka starosty (viz výše).

Štajerák

- dříve se staral o koně na statku; měli tam především plemeno s názvem Štýrský kůň, běžná výslovnost ovlivněná rakouskou němčinou vedla k tvaru *Štajer* >

¹⁹ <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=futr&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> (citováno 20. 6. 2017).

Štajer-ák od *Steiermark* = česky Štýrsko (slovensky *Štajerska*) je spolková země na jihovýchodě Rakouska.

Švec (Voříšek)

- přezdívkou podle zaměstnání a k rozlišení dvou bratrů, bratr hostinského.

Truhlář (Mádlo)

- bratr Kapelníka, pracoval jako truhlář, přezdívkou opět sloužila k lepšímu rozlišení příbuzných.

Vrátnej (Kučera)

- dotyčným se stala nehoda a od té doby pracoval v lehké pozici vrátného.

7.6 Přezdívky podle příhody, historiky

Bagr

- takto začali říkat jedné slečně na skautském táboře, kde byla velmi úspěšná ve hře; měla roli bagru, všechny srazila, odhodila.

Blafunda

- nositelem přezdívky je starší muž se zubní náhradou, špatně mluvil, „blafal“. Je zde využita expresivní přípona *-unda*.

Dudyna

- paní si jako malá dudala (cucala) palec, přezdívkou jí zůstala do dospělosti.

Kaklicek

- motivem přezdívky bylo přereknutí z dětství – místo „klacíček“ říkal „kaklicek“.

Klokan

- dotyčný měl jednou na táboře odskákat nějakou trasu.

Méd'a

- nositel této přezdívky ze spaní často bručel jako medvěd.

Měďák

- jedná se o přezdívku muže, který při nadávání užíval místo sprostých slov spojení „do mědi“.

Vesta

- dotyčný muž často a rád nosí vesty.

7.7 Přezdívky motivované vztahem nositele k filmové postavě, známé osobnosti

Ariel

- nositelka získala přezdívku poté, co si obarvila vlasy jasně červenou barvou jako malá mořská víla Ariel od Walta Disneyho.

Cipísek

- chlapec byl pojmenován podle malého synka loupežníka Rumcajse.

Elsa

- motiv této přezdívky je dvojitý, holčička si oblíbila postavu královny Elsy z pohádky Ledové království, také se jmenuje Eliška, proto může být označení Elsa domáckou obdobou tohoto jména.

Hobit

- nositel této přezdívky má rád hobity z Pána prstenů, také díky malé silnější postavě s kudrnatými vlasy jednoho z nich připomíná.

Jackie Chan

- takto říkají lidé jednomu Vietnamci podle filmového herce čínského původu, rodným jménem Čchen **Kang**-šeng, proslaveného bojovým uměním v akčních filmech.

Kadrnožková

- když se tato paní přistěhovala, lidé si dlouho nemohli zapamatovat její jméno, proto jí říkali podle postavy paní Kadrnožkové z Macourkových pohádek o Machovi a Šebestové.

Kitty

- tato slečna má ráda kočky, proto jí přátelé říkají podle kreslené postavy roztomilé kočky Hello Kitty.

Kojak [Kožak]

- dotyčný je vysoký a holohlavý jako inspektor Kojak ze stejnojmenného seriálu.

Krysař

- dotyčný získal přezdívku kvůli svým úspěchům v jedné počítačové hře, v níž jde o vyhlazování vesnic.

Něguš

- Něguš (Negus) je označení císaře neboli krále králů Etiopie; nositel této přezdívky byl pojmenován podle posledního etiopského císaře Haile Selassie I.

Pind'a

- nositel této přezdívky je pojmenován podle postavy Pindi ze Čtyřlístku.

Pizizubka

- dotyčná má křivé zuby, proto dostala přezdívku podle veverčáka Pizizubky z Říkání o víle Amálce.

Samsa

- nositel této přezdívky má rád brouky, proto ho spolužáci ze střední školy pojmenovali podle postavy Řehoře Samsy z Přeměny od Franze Kafky.

Sanča

- dotyčný je pojmenovaný podle obtloustlého, upovídaného a prostého sedláka a zbrojnoše Sancho Panzy, který na cestách doprovází Dona Quijota de la Mancha.

7.8 Přezdívky motivované nositelovými koníčky a zálibami

Čibuk

- čibuk je turecká dýmka ke kouření tabáku, dotyčný si přezdívku vysloužil jejím používáním.

Kombajn

- takto říkají jednomu muži s velkou zálibou v jídle, „všechno spořádá“.

Křapák

- nositel této přezdívky je skvělý v kopané, dává dobré rány, „křapy“.

7.9 Skupinové přezdívky

Hyeny

- přezdívka je hanlivá a jejich majitelky o ní nejspíše nevědí, získaly ji kvůli svému útočnému a parazitujícímu chování v některých situacích.

Klempřáci

- dříve bydlela ve vesnici rodina Klempířova, měla dva syny a těm se říkalo Klempřáci – odvozeno z příjmení.

Mongolové

- přezdívkami Velký a Malý Mongol lidé označili dva asijské bratry.

7.10 Přezdívky neprůhledné

Bombardák

- přezdívka naznačuje spojitost s nějakou historkou se spodním prádlem.

Harry

- Harry je anglická podoba českého jména Jindřich, může mít spojitost s nějakou filmovou nebo jinou známou postavou.

Jitřenka

- Jitřenka je první ranní „hvězda“ (ve skutečnosti název pro planetu Venuši); naznačuje například brzké vstávání dotyčného, dotyčné.

Křen

- motivace přezdívky může být ve spojení „být za křena“, tím se člověk stane, když je někde navíc, například jako třetí osoba na něčí schůzce.

Pit'on

- lidé naznačovali, že přezdívka má spojitost s pitím, ale na nic konkrétního si nevzpomněli.

Závěr

Tématem diplomové práce byla současná příjmení v obci Dobřenice, jména po chalupě, která se dosud užívají, a přezdívký mládeže i dospělých. V teoretické části jsem se zabývala onomastikou jako vědou, ujasnila jsem si termíny příjmení, jména po chalupě a přezdívký. Kromě toho jsem podala informace o historii obce Dobřenice. Zdrojem pro oficiální jména pro mne byl seznam příjmení z Obecního úřadu v Dobřenicích, neoficiální jména – jména po chalupě a přezdívký jsem si opatřila s využitím explorační metody (řízenými rozhovory s místními obyvateli). V praktické části jsem postupovala podle metodologie nastíněné v předchozí kapitole.

Stěžejním cílem práce bylo zjistit pomocí odborné literatury etymologii shromážděných jmen, jejich jednoznačnost i mnohoznačnost, všimnout si jejich slovtvorné struktury, u příjmení sledovat i četnost v rámci obce a celé České republiky.

Všech 209 příjmení jsem rozčlenila do pěti skupin: příjmení ze jmen osobních (křestních); příjmení podle původu, a to z apelativních názvů míst a z vlastních jmen místních; příjmení z apelativ; příjmení cizího původu; příjmení nezařazená – tedy příjmení nejasného původu. Pro lepší přehlednost jednotlivé skupiny (vyjma první a poslední) dělím na další dílčí podskupiny.

Příjmení ze jmen osobních se podle Dobravy Moldanové řadí k nejpočetnějším, v soupisu dobřenicových příjmení se jedná o druhou největší skupinu, čítá 57 jmen. Dvě příjmení (*Gabriel, Josef*) jsou z celého křestního jména, většina příjmení však byla odvozena z domácké podoby osobního jména (*Mikolanda* < Mikuláš, *Pavliš* < Pavel); najdeme mezi nimi i deminutiva z křestních jmen (*Havlíček* < Havlík < Havel, *Tomášek* < Tomáš). Mnohá základová osobní jména se v příjmeních opakovala. Více než dvě příjmení pocházela z OJ *Gabriel, Havel, Jakub, Jiří, Matěj, Tomáš* a *Šimon*, pět příjmení mělo základ v OJ *Václav*.

Druhou skupinou jsou *Příjmení utvořená z místních jmen*. Z 24 sesbíraných příjmení této skupiny je jich 11 vytvořeno pomocí sufixu *-ský* (po splynutí a zjednodušení na švu *-cký*). Tato skutečnost podporuje tvrzení Dobravy Moldanové, že se v této kategorii jedná o nejčastější příponu. Skupinu jsem rozdělila na tři dílčí podskupiny: první podskupina *Příjmení zapelativních názvů míst* obsahuje čtyři jména (*Dolejší, Hájek, Kopečný, Pasecká*). Označují, kde („dole“ ve vesnici či v rodinném

domku), u čeho (háj, kopec, paseka) lidé bydleli; druhá *Příjmení z názvů kmenů a národů* je v dobřanském seznamu zastoupena sedmi jmény, čtyři z nich jsou utvořena sufixem *-ek* (*Morávek, Němeček* aj.); třetí, nejpočetnější podskupina *Příjmení z vlastních jmen místních* (13) obsahuje příjmení odvozená z vlastních jmen českých měst a vesnic (*Dobřenský < Dobřenice, Ponikelská < Poniklá, Rosecká < Roseč*).

Skupina *Příjmení z apelativ* (podstatných jmen, přídavných jmen, sloves, příslovcí, částic a citoslovcí obecného významu) je nejvíce zastoupena, soubor čítá 86 příjmení. Tato příjmení často hodnotila pojmenovávaného jedince, ať už kladně, nebo záporně, nebyla zde také výjimečná škodolibost našich předků, kdy člověku dali jméno opačného významu, (např. osoba velkého vzrůstu dostala jméno *Malý*). V rámci této kategorie jsem vytvořila čtyři podskupiny. Velké množství příjmení z apelativ je motivačně sporných a dala by se zařadit do více podskupin. Pokusila jsem se vybrat (podle svého názoru i podle hodnocení autorů onomastických slovníků – Beneše, Moldanové, Knappové a Matese) podskupinu, do níž by sebraná příjmení patřila na základě úplné, většinové, nebo i částečné shody zmíněných autorů, případně doplnit i svůj pohled získaný z dalších zdrojů (*Vokabulář webový, ESSČ, GbSlov, MSS, StČS, ESJČ, SSJČ* atd.). První podskupina *Příjmení podle vlastností fyzických i duševních* obsahuje 45 příjmení, mezi nimiž jsou i pojmenování metaforická. Většina z nich je ve tvaru substantivním (*Kopřiva, Liška, Rohlík*), mnohá jsou také v adjektivním tvaru (*Novotný, Pokorný, Teplý, Veselý*). Následují *Příjmení z názvů řemesel, zaměstnání, pracovních nástrojů, předmětů a výrobků; též podle hodnosti*. Ta čítají 24 příjmení, mezi která patří např. *Klempíř, Vojáček, Zedník; Bičičtě, Císař*. Do podskupiny *Příjmení ze jmen označujících věk, vzrůst a příbuzenské vztahy* jsem zařadila pouze dvě příjmení (*Stryka a Klouček*). Poslední podskupina *Příjmení ze slovesného pojmenování, podle dějů* čítá 15 příjmení, a to substantivního typu, odvozená ze slovesného základu sufixy *-0, -a, -eš, -ík, -vka* (*Brynda, Dymeš, Mrštík, Raba, Stříhavka, Tluk*), zbývajících devět je ve tvaru přičestí minulého (např. *Crkal, Doležal, Dostál, Navrátil, Spejchal, Šmejkal, Štochl* aj.).

Podstatnou část čtvrté skupiny *Příjmení cizího původu* tvoří ze sebraných 39 20 příjmení německého původu. Naprosto převládají příjmení z názvů řemesel, zaměstnání, pracovních nástrojů, předmětů, výrobků a příjmení podle hodnosti (*Conk, Grof, Hofman; Melzer, Pour, Ram, Schütz, Šajtar, Šmíd(a)* aj.). V seznamu příjmení v Dobřenicích se vyskytuje také osm příjmení slovenských (*Gabčan, Greňo, Tomčo*;

Brindzák, Stolár; Zavadzan), z nichž jedno je z německého základu (*Kušnierik*). Zbylá příjmení pocházejí z jiných cizích jazyků.

V poslední skupině s názvem *Příjmení nezařazená* jsou tři příjmení, která se mi nepodařilo zařadit.

Na závěr této kapitoly přikládám statistiku četnosti příjmení, která se v obci Dobřenice vyskytují pět a vícekrát. K nejčetnějším se v Dobřenicích řadí příjmení *Dolejší, Novotný, Malý, Černý, Málek, Vávra, Doležal* a *Voborník*. V tabulce uvádím i počet nositelů příslušných příjmení v celé České republice. Ke statistickému šetření mi byla nápomocna internetová stránka www.nasejmena.cz.

V Dobřenicích se mi podařilo sesbírat jen 4 *jména po chalupě*, a to za pomoci nejstarší generace. Střední a mladá generace téměř žádné z nich nezná nebo je nepoužívá. Všechna tato jména pocházejí z příjmení původního majitele stavení (*Bendovna, U Burdů, U Kučerů, U Stříhavků*). Příjmení *Benda, Burda* a *Kučera* už se v Dobřenicích nevyskytují. Kromě jmen po chalupě podle původního majitele jsem v Dobřenicích sesbírala i osm *jmen chalup* pojmenovaných podle různých motivů, např. podle polohy daného domu (*Hájovna*), podle národnosti obyvatel domu (*Slovárna*), podle řemesla majitele (*U Sedlářů*), podle výrazného objektu stojícího poblíž (*U Svatého Jána*).

Soubor 81 *přezdívek* jsem roztřídila do deseti skupin, v pořadí od nejpočetnějších: přezdívky motivované rodným jménem (15: např. *Adlis, Kája, Rarach*), přezdívky motivované vztahem nositele k filmové postavě, známé osobnosti (15: *Hobit, Elsa, Kitty*), přezdívky motivované povoláním (14: *Futrák, Sadař, Hraběnka*), přezdívky motivované fyzickým vzhledem a tělesnými vlastnostmi (10: *Kozel, Plaz, Rychlonožka*), přezdívky podle příhody, historky (8: *Méďa, Vesta, Bagr*), přezdívky motivované duševními a charakterovými vlastnostmi (6: *Auau, Dodo, Řacha*), přezdívky motivované příjmením (4: *Fáfra, Kořas*), přezdívky motivované nositelovými koníčky a zálibami (3: *Čibuk, Kombajn*), skupinové přezdívky (3: *Klemprďáci, Hyeny*) a přezdívky neprůhledné (5), u nichž nikdo z respondentů neuměl původ dané přezdívky vysvětlit. Ve většině případů se jednalo o přezdívky mužské, ženských bylo jen 15 a hromadné tři (dvě označují bratry, jedna kamarádky). Přezdívky získané od starší generace a určené pro její zástupce spadaly často do podskupiny motivované povoláním a převážně od sebe měly rozlišit lidi se stejným příjmením. Děti

z mateřské a základní školy si dávaly přezdívky převážně podle filmových postav nebo známých osobností. Lidé ze střední generace se pojmenovávali nejvíce podle různých příhod, tělesných a duševních vlastností nebo zkomolením osobního jména či příjmení. Celkově nejpočetnější skupiny byly přezdívky motivované rodným jménem nositele, vztahem nositele k filmové postavě či známé osobnosti a přezdívky motivované povoláním. Tato tvrzení bych nicméně považovala za orientační, protože Dobřenice mají 560 obyvatel a mně se podařilo nashromáždit přezdívky pouze od 81 respondentů.

Na celé práci mě nejvíce zaujaly rozhovory s obyvateli Dobřenic o přezdívkách a jménech po chalupě. Dozvěděla jsem se hodně nových informací z různých oblastí života, protože především starší lidé utíkali ve svých odpovědích často od tématu. Nicméně oni nejvíce projevili zájem o výsledky mého bádání a jsou zvědaví na původ jejich příjmení. Proto doufám, že moje diplomová práce bude přínosem nejen pro onomastiku Dobřenic, ale i pro ně.

Seznam použité literatury

Knižní publikace

BENEŠ, Josef. *Německá příjmení u Čechů. 1. svazek.* Ústí nad Labem: UJEP, 1998.

BENEŠ, Josef. *Německá příjmení u Čechů. 2. svazek.* Ústí nad Labem: UJEP, 1998.

BENEŠ, Josef. *O českých příjmeních.* Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1962.

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

HÁJEK, Václav. *Kronika česká, I. díl.* Praha: Nákladem české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1918.

HARVALÍK, Milan. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie.* Praha: Academia, 2004.

HUGO, Jan. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov.* Praha: Maxdorf, 2009.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?* Praha: Academia, 1996.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině.* Liberec: Tax Az Kort, 2002.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Příjmení v současné češtině: jazyková příručka.* Liberec: AZ KORT, 1992.

LAMPRECHT, Arnošt a kol. *České nářeční texty.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.

MAJTÁN, Milan. *Naše priezviská.* Bratislava: Veda, 2014.

MÁLEK, Vlastimil. *Dějiny obce Dobřenice na Královéhradecku: (od nejstarších dob do roku 1945).* Dobruška: Expedice F. L. Věka, 1996.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená aneb Příjmení pod mikroskopem*. Praha: Epoque, 2004.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: malá domácí encyklopedie nejčastějších příjmení. II. díl, Adam – Žižka*. Praha: Epoque, 2003.

MATES, Vladimír. *Jména tajemství zbavená: malá encyklopedie 250 nejčastějších příjmení. I. díl*. Praha: Epoque, 2002.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Mladá fronta, 1983.

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. Praha: Agentura Palác, s. r. o., 2004.

PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*. Brno: Host – vydavatelství, s.r.o., a Masarykova univerzita, 2011.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, I. díl A–H*. Praha: Československá akademie věd, 1954.

SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha: ČSAV, 1964.

ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

Bakalářské a diplomové práce

DUBSKÁ, Veronika. *Příjmení, jména po chalupě a přezdívký v obci Láz, České Budějovice*, 2015. Nepublikovaná diplomová práce PF JU v Českých Budějovicích. Dostupné z: <http://wstag.jcu.cz/portal/prohlizeni/index.jsp>.

JANOVSKÁ, Zuzana. *Domestikovaná zvířata ve frazeologických přirovnáních*, Praha, 2010. Nepublikovaná bakalářská práce FF UK v Praze. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/78144/>

OSTRÝŽOVÁ, Martina. *Příjmení a přezdívký v obci Vír, České Budějovice*, 2011. Nepublikovaná bakalářská práce FF JU v Českých Budějovicích. Dostupné z: <http://wstag.jcu.cz/portal/prohlizeni/index.jsp>.

SEDLÁČKOVÁ, Tereza. *Příjmení v obci Sudovo Hlavno*, České Budějovice, 2013. Nepublikovaná diplomová práce FF JU v Českých Budějovicích. Dostupné z: <http://wstag.jcu.cz/portal/prohlizeni/index.jsp>.

SUDOVÁ, Jaroslava. *Příjmení, jména po chalupě a přezdívký v obci Čenkov*, České Budějovice, 2015. Nepublikovaná diplomová práce PF JU v Českých Budějovicích. Dostupné z: <http://wstag.jcu.cz/portal/prohlizeni/index.jsp>.

TANZEROVÁ, Markéta. *Vlastní jména v okolí obce Brloh*, České Budějovice, 2016. Nepublikovaná diplomová práce FF JU v Českých Budějovicích. Dostupné z: <http://wstag.jcu.cz/portal/prohlizeni/index.jsp>.

Internetové zdroje

Ancestry. [online]. [cit. 2017-07-11]. Dostupné z: <https://www.ancestry.com>

Kroniky obce Dobřenice. [online]. [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://www.dobrenice.cz/obec/kroniky-obce>

Naše jména: Četnost příjmení nebo jména v České republice. [online]. [cit. 2017-06-28]. Dostupné z: <https://www.nasejmena.cz/nj/cetnost.php>

Příruční slovník jazyka českého. [online]. [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://bara.ujc.cas.cz/psjc>

Slovník spisovného jazyka českého. [online]. [cit. 2017-06-21]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz>

Vokabulář webový: Elektronický slovník staré češtiny. [online]. [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>

Vokabulář webový: J. Gebauer, Slovník staročeský. [online]. [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>

Vokabulář webový: Oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. [online]. [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>

Další zdroje

Rozhovory s obyvateli Dobřenic.

Soupis obyvatel z Obecního úřadu v Dobřenicích.